

The Journal of Spatial Planning & Geomatics

Research Paper

Comparative Evaluation of Urban Happiness Indicators in Planned vs. Unplanned Neighborhoods: A Case Study of Minoodar and Obeid Zakaan in Qazvin, Iran

Sahar Khalaj¹, Maliheh Babakhani², Zeinab Adeli^{3*}, Fariba Maleki

1. M.Sc. in Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
2. Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
3. Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
4. M.Sc. in Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Received: 2025/07/02
Revised: 2025/12/23
Accepted: 2025/12/28

ABSTRACT

Recent advancements in urban policy formulation and human-centric design methodologies have positioned "urban happiness" as a pivotal element of urban life quality. The current research endeavor sought to ascertain and undertake a comparative examination of the extent of realization of happy city constituents across two distinct urban environments within Qazvin city. This study is classified as applied in nature and employs a descriptive-analytical methodology grounded in a quantitative framework. Data were amassed utilizing a researcher-developed questionnaire consisting of 51 items derived from the theoretical corpus on the happy city, structured on a five-point Likert scale, from a sample of 766 residents residing in two neighborhoods: Minoodar (a modern, planned urban area) and Obeid Zakani (an unplanned neighborhood). The analysis of data was executed using One-Sample t-test, Mann-Whitney U, and Friedman tests facilitated by SPSS software. The findings revealed that, in aggregate, the Obeid Zakani neighborhood exhibits a more advantageous status compared to the Minoodar neighborhood, especially in parameters such as vitality and quality of life, social interactions, economic conditions, transportation and accessibility, health, and land-use diversity. For example, the vitality and quality of life index in the Obeid Zakani neighborhood, with a mean rank of 560.06, was markedly superior to that of Minoodar (205.48). Conversely, the Minoodar neighborhood demonstrated relatively improved performance solely in certain indicators, such as safety and climatic comfort. The Mann-Whitney U test and the One-Sample t-test corroborated these distinctions independently. These variations underscore the significant impact of spatial and physical configurations on the realization of happy city indicators; specifically, modern urban fabrics, despite possessing adequate infrastructure, encounter difficulties in enhancing social quality of life, whereas older urban fabrics have achieved greater success in various social and human dimensions.

Keywords:

Urban Quality of Life, Happy City, Unplanned Urban Area, Building a Modern City.

*Corresponding Author: Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

<https://orcid.org/0000-0002-1806-1739>

adeli@arc.ikiu.ac.ir

Copyright © 2025, TMU Press. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

R

Introduction

Recent evolutions in urban policymaking, coupled with an increasing embrace of human-centered design methodologies, have propelled the concept of urban happiness to prominence as a pivotal element in evaluating urban quality of life. Beginning in the early 2000s, the notion of happiness has been progressively integrated into discussions surrounding sustainable development as a vital criterion for measuring the developmental status of nations, premised on the assertion that the attainment of a sustainable and healthful society is intrinsically linked to the well-being and happiness of its populace. Notwithstanding their abundant historical, cultural, and natural resources, cities in Iran encounter significant shortcomings in the quality of urban environments and in the actualization of modern paradigms such as the happy city. As reported by the World Happiness Index (2018), Iran was positioned 108th out of 155 nations, while the World Happiness Report (2025) ranked Iran 99th globally with an index score of 5.1. These rankings accentuate the imperative for domestic scholarly inquiry to concentrate on the measurement and enhancement of the elements constituting the happy city at local levels, thereby empowering urban policymakers and administrators to devise evidence-based and contextually relevant strategies.

Utilizing both theoretical and empirical literature, the current study endeavors to delineate and scrutinize the fundamental components of a happy city and to assess the degree to which these components are manifested at the neighborhood scale. To achieve this objective, two neighborhoods within the city of Qazvin have been selected for a comparative analysis: Minoodar, epitomizing a newly developed area characterized by relatively modern physical and service attributes, and Obeid Zakani, representing a historical neighborhood that has organically evolved without contemporary formal planning. This comparative analytical framework facilitates a comprehensive investigation into how varying urban fabrics affect the realization of the components associated with a happy city. On a more expansive scale, the study aspires to evaluate the extent to which indicators of a happy city are actualized in both new and old urban fabrics by correlating residents' subjective perceptions with objective physical-spatial data, thus achieving a cross-validation of the findings.

Research Method

This research is characterized as applied in purpose and quantitative in methodological orientation. The requisite data were gathered via a researcher-constructed questionnaire formulated based on indicators extracted from both theoretical and empirical literature regarding the happy city concept. The questionnaire comprised 51 items assessed on a five-point Likert scale and was disseminated among the residents of the two chosen neighborhoods.

The sample size was calculated utilizing Cochran's formula with a 5% margin of error and was proportionately aligned with the population size of each neighborhood. Ultimately, 383 valid questionnaires were obtained from Obeid Zakani and 382 from Minoodar in the year 1403 (2024–2025). A comparative analysis of the data was executed in three sequential phases. Initially, a one-sample t-test was administered to evaluate respondents' satisfaction concerning each component in relation to the theoretical mean. Subsequently, the nonparametric Mann–Whitney U test was employed to investigate the differences in the desirability of happy city components between the two neighborhoods, in addition to examining the overall happy city index. Finally, Friedman's test was utilized to rank the happy city components from the perspective of the residents.

Results & discussion

The findings derived from the Mann–Whitney U test, which was executed to assess indicators of happiness within the urban contexts of the Obeid Zakani and Minoodar neighborhoods in Qazvin, indicate the presence of statistically significant disparities across several indicators between the two locales. Obeid Zakani exhibits a notable superiority over Minoodar in the majority of components associated with a happy city, particularly regarding transportation and accessibility, diversity in land use, social security, vitality and quality of life, social interactions, livelihood, and health, where statistically significant distinctions have been substantiated ($p < 0.05$).

In contrast, Minoodar demonstrates enhanced performance in the domains of safety, legibility, and attractiveness; however, no statistically significant differences were identified between the two neighborhoods concerning the aspects of justice and climatic comfort. This overarching trend implies that the historic–organic structure of Obeid Zakani, bolstered by social capital, diverse land uses, and everyday urban vitality, yields superior evaluations in socio-functional components. Conversely, the newly developed framework of Minoodar, attributed to its organized street network and modern physical attributes, reveals a relative advantage in perceived safety and spatial legibility. While each neighborhood showcases distinct strengths in particular indicators, Obeid Zakani generally achieves a more advantageous position across the majority of happy city components in comparison to Minoodar.

Conclusion

Although Obeid Zakani encounters difficulties in specific indicators, it predominantly demonstrates a more advantageous condition regarding the components of a happy city when compared to Minoodar. Within this locality, the principal strategy should focus on context-sensitive regeneration. Consequently, initiatives such as augmenting illumination and safety in the thoroughfares encircling the neighborhood mosque and local bazaar, enhancing the quality of pavements and street furniture in narrow and heavily trafficked alleys, organizing on-street parking while mitigating pedestrian-vehicular conflicts at neighborhood entry points, and establishing diminutive parks and seating platforms in underutilized areas adjacent to everyday land uses are advisable to promote pedestrian presence.

In Minoodar, a productive strategy resides in the socialization of the constructed environment. This encompasses the establishment of a local square and neighborhood center as pivotal points for communal activities, the augmentation of shading and the planting of trees along sidewalks on critical residential-school-park corridors, the redesign of secure pedestrian and bicycle networks to interconnect these activity hubs, and the organization of a weekly market within the neighborhood's central service area to fortify social interactions and bolster the local micro-economy. Furthermore, collaborative interventions for both neighborhoods include the enhancement of lighting and maintenance in inadequately illuminated street segments, the improvement of access to public transportation, and the execution of identity-based urban art (such as murals and environmental signage) at principal circulation nodes to reinforce legibility and a sense of place.

Nevertheless, the preponderance of interventions ought to be conceived and executed in a manner that is specific to the neighborhood and grounded in its unique context. Ultimately, this study underscores that the attainment of a happy city is reliant on the simultaneous consideration of the social, economic, environmental, and physical aspects of neighborhoods. The findings offer a pragmatic blueprint for urban managers, planners, and local policymakers aspiring to enhance the urban quality of life and elevate citizen satisfaction at the neighborhood level

تحلیل تطبیقی مؤلفه‌های شهر شاد در محلات جدید و قدیم شهر قزوین (مطالعه موردی: محلات عبید زاکان و مینودر)*

سحر خلیج^۱، ملیحه باباخانی^۲، زینب عادل^۳، فریبا ملکی^۴

۱. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.
۲. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.
۳. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران (نویسنده مسئول).
۴. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران.

چکیده

تحوّلات نوین در سیاست‌گذاری شهری و رویکردهای انسان‌محور در طراحی، «شادی در شهرها» را به‌عنوان یکی از ابعاد بنیادین کیفیت زندگی شهری مطرح کرده‌اند. پژوهش حاضر باهدف شناسایی و تحلیل تطبیقی میزان تحقق مؤلفه‌های شهرشاد در دو بافت شهری متفاوت در شهر قزوین انجام شده است. این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از حیث روش، توصیفی-تحلیلی مبتنی بر رویکرد کمی است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته شامل ۵۱ گویه برگرفته از ادبیات نظری شهر شاد و در قالب طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای، از میان ۷۶۶ نفر از ساکنان دو محله مینودر (بافت برنامه‌ریزی‌شده و مدرن) و عبیدزاکان (فائقه طراحی شهری بدون) جمع‌آوری شده است. تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از آزمون‌های تی تک‌نمونه‌ای، من‌ویتنی و فریدمن در نرم‌افزار SPSS انجام گرفت. نتایج نشان داد که محله عبیدزاکان در مجموع وضعیت مطلوب‌تری نسبت به محله مینودر، به‌ویژه در شاخص‌هایی همچون نشاط و کیفیت زندگی، تعاملات اجتماعی، وضعیت معیشتی، حمل‌ونقل و دسترسی، بهداشت و تنوع کاربری دارد. به‌گونه‌ای که، شاخص نشاط و کیفیت زندگی در محله عبیدزاکان با میانگین رتبه ۵۶۰،۰۶، به‌مراتب بالاتر از مینودر ۲۰۵،۴۸ بوده است. در مقابل، محله مینودر تنها در برخی شاخص‌ها نظیر ایمنی و آسایش اقلیمی عملکرد نسبتاً بهتری داشته است. آزمون من‌ویتنی و آزمون تی تک‌نمونه‌ای به‌طور مستقل این تفاوت‌ها را تأیید کرده‌اند. این تفاوت‌ها منعکس‌کننده نقش مؤثر ساختارهای فضایی و کالبدی در تحقق شاخص‌های شهرشاد است؛ به طوری‌که بافت‌های مدرن، اگرچه از زیرساخت‌های مناسب برخوردارند، در ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی با چالش‌هایی مواجه‌اند، در حالیکه بافت‌های قدیم در برخی ابعاد اجتماعی و انسانی موفق‌تر عمل کرده‌اند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۱۱
آخرین ویرایش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۷

واژگان کلیدی:

کیفیت زندگی شهری، شهر شاد، ساخت شهری مدرن، بافت شهری قدیم و ارگانیک.

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه نویسنده اول به راهنمایی نویسنده دوم و سوم در دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) با عنوان "تحلیل تطبیقی مؤلفه‌های شهر شاد در محلات برنامه‌ریزی‌شده و برنامه‌ریزی‌نشده شهر قزوین (مطالعه موردی: محلات عبید زاکان و مینودر)" است.

adel@arc.ikiu.ac.ir

نویسنده مسئول

کپی‌رایت © ۲۰۲۵، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس (TMU Press). این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد منتشر شده و تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 قرار دارد. بر اساس این مجوز، شما می‌توانید این مطلب را در هر قالب و رسانه‌ای کپی، بازنشر و باآفرینی کنید و یا آن را ویرایش و بازسازی نمایید، به شرط آنکه نام نویسنده را ذکر کرده و از آن برای مقاصد غیرتجاری استفاده کنید.

۱. مقدمه

تحولات نوین در سیاست‌گذاری شهری و رویکردهای انسان‌محور در طراحی، «شادی شهری» را به‌عنوان یکی از ابعاد بنیادین کیفیت زندگی شهری مطرح کرده‌اند. در دنیای معاصر که شهرنشینی شتاب گرفته به‌عنوان پدیده‌ای غالب، هویت کالبدی و روانی ساکنان را متأثر ساخته است؛ ارتقاء سطح شادی به‌عنوان شاخصی برای ارزیابی کیفیت محیط، پایداری اجتماعی و حتی سرمایه اجتماعی، جایگاه ویژه‌ای یافته است (Montgomery, 2013). بحث شادی در مباحث توسعه پایدار بعد از سال ۲۰۰۰، برای تعیین سطح توسعه یافتگی کشورها مطرح شد. بدین ترتیب که داشتن جامعه پایدار و سالم مشروط به داشتن شهروندانی سالم و شاد است (Veenhoven, 2017). این شادی در شهرها و پایداری با هم در ارتباط هستند و شهرهایی که به دنبال پایداری هستند، باید اولویت خود را روی شهرهای شاد، شادی ساکنان، عدالت اجتماعی و ارتقا کیفیت محیطی قرار دهند (Carmen et al., 2012). بحث شادی در زندگی مردم به اندازه‌ای حائز اهمیت است که راسکین معتقد است کشورهای ثروتمندتر هستند که بیشترین افراد شاداب را داشته باشند (اقلیما-نجف آبادی، ۱۳۹۰). سقراط نیز تأمین نشاط و شادابی را هدف اصلی از ایجاد شهر می‌داند. در این میان فضاهای شهری و محلات شهری به‌عنوان کوچک‌ترین جزو ساخت شهر، باید محیطی پرشور و نشاط و دعوت کننده برای ساکنان باشند (khakpour & katebi, 2017).

امروزه برنامه‌ریزان در شهرها و محلات نباید صرفاً به طراحی ساختمان و شبکه دسترسی و رفت و آمد توجه کنند؛ بلکه باید در همه طرح‌ها و برنامه‌ریزی‌ها به این موضوع نادیده‌گرفته شده، یعنی "شادی در شهرها" توجه شود (Samavati & Ranjbar, 2017). مطالعات جهانی حاکی از آن است که جوامع با سطح بالای رضایت‌مندی و شادی، از انسجام اجتماعی، مشارکت شهروندی و سلامت روانی بالاتری برخوردارند (Veenhoven, 2017). در این میان، شهرهای ایران به‌رغم برخوردارگی از زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی غنی، با کاستی‌هایی در کیفیت فضاهای شهری و تحقق مفاهیم نوینی همچون شهر شاد مواجه‌اند. بر پایه شاخص جهانی شادی^۱ در سال ۲۰۱۸، ایران در جایگاه ۱۰۸ از میان ۱۵۵ کشور و براساس گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۲۵، با امتیاز ۵٫۱ در رتبه ۹۹ جهان قرار گرفته است (Helliwell et al., 2023). این جایگاه گرچه نسبت به سال‌های قبل بهبود یافته، اما همچنان نشان‌دهنده فاصله قابل توجه کشور با سطح مطلوب شادی شهری است. از این رو، ضرورت دارد پژوهش‌های داخلی بر سنجش و ارتقای مؤلفه‌های شهر شاد در مقیاس‌های محلی تمرکز کنند تا سیاست‌گذاران و مدیران شهری بتوانند بر اساس داده‌های واقعی و بومی برنامه‌ریزی کنند. بدین ترتیب، پژوهش حاضر با تکیه بر ادبیات نظری و تجربی، با هدف شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های اصلی شهر شاد میزان تحقق آن‌ها را در مقیاس محله ارزیابی کند. پس از تدوین چارچوب نظری، شاخص‌ها در دو بافت شهری متفاوت از حیث تکوین فضایی؛ بافت قدیم/ارگانیک و بافت جدید/طراحی شده به‌صورت میدانی سنجش می‌شوند. در این راستا، دو نمونه محله‌ای از شهر قزوین - مینودر به‌عنوان نماینده بافت جدید با ویژگی‌های

^۱ World Happiness Report

کالبدی و خدماتی نسبتاً مدرن، و عیب‌زاکانی به‌عنوان نماینده بافت تاریخی ارگانیک و فاقد طرح‌ریزی رسمی معاصر برگزیده شده‌اند تا بستری برای تحلیل تطبیقی فراهم آید. قزوین، به‌عنوان شهری میان‌مقیاس با تنوع فضایی-کالبدی و تجربه هم‌زمان بازآرایی بافت‌های قدیم و گسترش بافت‌های جدید، زمینه‌ای مناسب برای ارزیابی کیفیت زیست شهری از منظر شادی به‌شمار می‌رود. بر این مبنای، مطالعه حاضر نخست باهدف کلان‌سنجش تحقق مؤلفه‌های «شهر شاد» در دو نوع بافت جدید و قدیم براساس شاخص‌های استخراج‌شده یافته‌های ذهنی ساکنان را با داده‌های عینی-کالبدی محلات تطبیق می‌دهد تا اعتبار تقاطعی حاصل شود؛ در ادامه جهت دستیابی به اهداف خرد تحقیق، کاستی‌ها و ظرفیت‌های هر محله را در تحقق ابعاد شادی شهری شناسایی کرده و به‌تناسب آن‌ها اولویت‌های مداخله را تعیین می‌کند؛ نتایج به‌دست‌آمده با پیشینه پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی هم‌نهاد می‌شود تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها و دلالت‌های نظری و عملی روشن گردد؛ و در نهایت، راهکارهای کاربردی محله‌محور به تفکیک هر محله و با تکیه بر شکاف‌های شناسایی‌شده ارائه می‌شود. بدین‌سان، پژوهش می‌کوشد با اتکا به داده‌های پیمایشی و تحلیل‌های آماری، تصویری دقیق و سنجش‌پذیر از تحقق شادی شهری در دو بافت متقابل ارائه دهد و افق بازنگری در سیاست‌گذاری‌های محله‌محور در شهرهای ایرانی را پیش‌رو نهد.

۲. مبانی نظری

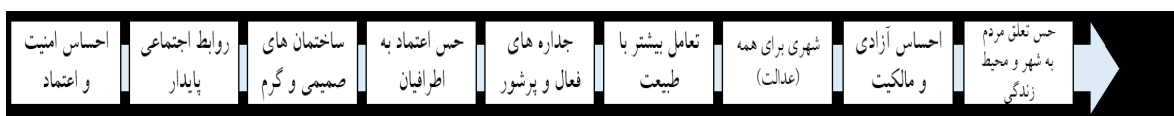
۲-۱. مفهوم شادی و عوامل مؤثر بر شادی شهرها

شادی از دیرباز در فرهنگ‌ها و علوم مختلف با تعابیر گوناگونی تعریف شده است. در لغت، به معنای خشنودی، خوشحالی، زندگی بدون غم، و سرزندگی آمده و در روان‌شناسی، نوعی احساس مثبت ناشی از رضایت، موفقیت یا تعاملات لذت‌بخش تعریف می‌شود (دهخدا، ۱۳۸۰؛ جلالی و همکاران، ۱۳۹۹). دینر نیز شادی را ترکیبی از عواطف مثبت بالا و منفی پایین می‌داند که با رضایت از زندگی ارتباط مستقیم دارد (Diener et al, 2009). از دیدگاه فیلسوفانی همچون افلاطون، شادی حاصل تعادل میان عقل، هیجانات و امیال است. در علوم اعصاب و روان نیز بیان شده که شادی تأثیر مستقیمی بر تقویت سیستم ایمنی و عصبی انسان دارد (مقصودی و دیگران، ۱۳۹۸). بدین ترتیب با توجه به مفهوم لغوی این واژه، در ادامه به بررسی عوامل مؤثر بر آن در بافت‌های شهری و استخراج چارچوب مفهومی پژوهش پرداخته می‌شود.

دیدگاه‌های گوناگونی درباره منشأ و عوامل مؤثر بر شادی مطرح شده‌اند که در این میان موندگومری معتقد است، عوامل مؤثر بر شادی در شهرها عبارت‌اند از:

شکل ۱. عوامل مؤثر بر شادی در شهرها از دیدگاه موندگومری (نوریان، ۱۳۹۹)

Figure 1. Factors affecting happiness in cities from Montgomery's perspective

آمایش فضا و ژئوماتیک

نظریه شهر شاد نخستین بار به صورت جامع توسط چارلز مونتگومری^۱ در کتاب شهر شاد^۲ مطرح شد. به زعم او، شهر شاد شهری است که طراحی آن در حوزه‌هایی چون فضاهای عمومی، نظام حمل و نقل، الگوی کاربری زمین، و عدالت فضایی به گونه‌ای صورت گیرد که نهایتاً به ارتقاء سلامت روانی، احساس تعلق و رضایت شهروندان از زندگی شهری منجر شود (Montgomery, 2013). در دهه‌های اخیر، گسترش شهرنشینی، توسعه نامتوازن شهری و نگرش‌های صرفاً کالبدی در طراحی شهرها، منجر به کاهش سرزندگی و نشاط در فضاهای شهری شده‌اند. این روند، شهرها را از کارکردهای روان‌شناختی و اجتماعی خود دور کرده و نیاز به بازنگری در جهت ایجاد فضاهایی شاد، تعاملی و مشارکت‌محور را ضروری ساخته است. بر همین اساس، امروزه مفهوم «شهر شاد» به عنوان رویکردی نوین در طراحی شهری، مورد توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری قرار گرفته است.

از منظر روان‌شناسی محیطی، شادی فراتر از احساسات فردی و در ارتباطی مستقیم با محیط کالبدی، اجتماعی و عملکردی شهر معنا می‌یابد. از دید دینر (۲۰۰۹)، شادی به معنای تجربه بیشتر احساسات مثبت در کنار سطح بالایی از رضایت از زندگی است. مونتگومری (۲۰۱۳) نیز معتقد است شهر شاد حاصل ترکیب برنامه‌ریزی آگاهانه، عدالت فضایی، دسترسی به طبیعت، مشارکت اجتماعی و حمل و نقل انسان‌محور است. در این نگاه، شهر شاد شهری است که ضمن توجه به سلامت روان و جسم افراد، به دنبال ایجاد فرصت‌هایی برای تعامل، بازی، آرامش و رشد فردی شهروندان است. شهر شاد همچنین با اولویت دادن به اقشار کم‌درآمد و آسیب‌پذیر، تلاش می‌کند عدالت اجتماعی را در بستر شهری محقق سازد. از دیدگاه نظریه‌پردازانی چون گلکار، هدف غایی ایجاد شهر، ارتقاء نشاط و رضایت شهروندان از زندگی است. سقراط نیز بیش از دو هزار سال پیش، شادی انسان را هدف نهایی شکل‌گیری شهر می‌دانست (علیزاده به نقل از گلکار، ۱۳۹۹).

مطالعات نشان می‌دهد زندگی در شهرهای شاد با افزایش امید به زندگی، ارتقاء سلامت روان، تقویت روابط اجتماعی و کاهش نرخ جرائم همراه است (صفاری‌نیا و همکاران، ۱۳۹۴؛ نظری، ۱۳۹۹). همچنین، شهرهای شاد باعث افزایش دلبستگی به مکان و مشارکت بیشتر شهروندان در فعالیت‌های شهری می‌شوند. سازمان‌های جهانی نظیر سازمان ملل نیز از سال ۲۰۱۱ به بعد، شاخص شادی را به عنوان یکی از سنجه‌های کیفیت زندگی شهروندان معرفی کرده‌اند و کشورها را به بهبود سیاست‌های شادی‌محور سوق داده‌اند (نادری، ۱۴۰۱).

همچنین مطالعات بین‌المللی و مدل‌های پیشنهادی پژوهشگرانی چون مونتگومری، گل، شفتو و سازمان‌هایی مانند PPS، مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها را برای تحقق شهر شاد معرفی کرده‌اند. این مؤلفه‌ها در جدول ۱ همراه با شرح مفهومی آمده‌اند:

¹ Montgomery

² Happy City

جدول ۱. مؤلفه‌های کلیدی شهر شاد و ویژگی‌های آن

Table 1. Key components of happy city and its characteristics

مؤلفه	شرح و ویژگی‌ها
طبیعت دوستی و زیست‌پذیری اکولوژیکی	دسترسی عمومی به فضای سبز، تنوع گیاهی، تلفیق آب و گیاه در محیط شهری، تجربه حسی از طبیعت (لمس، دیدن، شنیدن)، کاهش آلودگی، سلامت روانی از طریق طبیعت (Montgomery, 2014).
ایمنی و سرزندگی فضاها	ایجاد عرصه‌های عمومی ایمن برای تمامی گروه‌ها، تنوع عملکردی در شبانه‌روز، حضور مستمر مردم در خیابان‌ها و میدان‌ها، ارتقاء احساس امنیت از طریق طراحی روشنایی و حضور اجتماعی (تیبالدز، ۱۳۸۷)
فضاهای توقف و گفت‌وگو	طراحی فضاهایی با امکان نشستن، تعامل چهره‌به‌چهره، گفت‌وگو، تماشا و تعامل اجتماعی. تأمین آسایش اقلیمی (سایه، آفتاب، باد)، مبلمان مناسب و دعوت‌کنندگی بالا (Montgomery, 2014)؛ گل و اسوار، ۱۳۸۹.
پیاده‌مداری و پرسه‌زنی	مقیاس انسانی در طراحی، جداره‌های فعال و دیدنی، گرافیک محیطی جذاب، مسیرهای متنوع پیاده‌روی، جذابیت‌های بصری در طول مسیر (Lennard & Lennard, 1995؛ وایت، ۱۳۹۲)
فضاهای بازی و فعالیت بدنی	ایجاد فضاهای متنوع برای بازی کودکان و بزرگسالان، مسیرهای دوچرخه‌سواری، پارک‌های موضوعی، امکان تفریح و گردش در سطح محله و شهر، طراحی سرگرم‌کننده فضاها (گل و اسوار، ۱۳۸۹).
فرهنگ و هنر در فضای شهری	فراهم کردن بستر برای اجرای هنر خیابانی، نمایش، موسیقی، تزیینات شهری، نقاشی دیواری و نمادهای هویتی، افزایش حس مکان و نشاط (شفتو، ۱۳۹۹)
اقلیم و آسایش حرارتی	طراحی اقلیم خرد ^۱ برای آسایش فصلی، ایجاد سایه‌بان‌ها، کاشت درختان، ایجاد کوران هوا، استفاده از مصالح و فرم مناسب برای تعدیل دما (گل و اسوار، ۱۳۸۹؛ زارعی، ۱۴۰۰)

بدین ترتیب شهر شاد مفهومی میان‌رشته‌ای است که در پی خلق محیطی مشارکتی، سالم، زیبا و انسانی برای زندگی بهتر شهروندان است. تحقق این هدف، نیازمند طراحی جامع و چندبعدی است که مؤلفه‌هایی از قبیل طبیعت‌گرایی، تعامل اجتماعی، پیاده‌محوری، تنوع فعالیت‌ها و عدالت فضایی را دربر گیرد. در این راستا، شهرسازان، معماران و مدیران شهری باید شادی را نه به‌عنوان هدفی ثانویه، بلکه به‌عنوان یکی از ارکان اصلی برنامه‌ریزی شهری تلقی کنند.

۲-۲. پیشینه پژوهش و استخراج شاخص‌های شهر شاد

مطالعه شادی در شهرها، یکی از حوزه‌های نوین و بین‌رشته‌ای است که طی دو دهه اخیر در ایران و جهان مورد توجه محققان علوم شهری، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی محیطی و برنامه‌ریزی شهری قرار گرفته است. با رشد شهرنشینی و چالش‌های ناشی از آن، مفهوم «شهر شاد» به‌عنوان هدفی جامع برای توسعه متوازن و انسانی شهرها معرفی شده است. این مفهوم ناظر بر ترکیب متغیرهای عینی و ذهنی در ارزیابی کیفیت زندگی و رضایت از زندگی شهروندان است (Montgomery, 2013; Veenhoven, 2000).

اورکی و دیگران (۱۴۰۱) در بررسی شهر یزد به این نتیجه رسید که ابعاد اجتماعی-فضایی همچون تعاملات و امنیت شهری، نقش بیشتری نسبت به متغیرهای اقتصادی در افزایش شادی ایفا می‌کنند. عبدالله‌پور (۱۳۹۸) نیز در مطالعه‌ای تطبیقی بین دو محله در مشهد شان داد که شاخص‌هایی نظیر ایمنی، کیفیت فضاهای عمومی، نورپردازی شبانه، دسترسی

¹ Microclimate

به فضای سبز، و مشارکت اجتماعی بیشترین ارتباط را با سطح شادی دارند. به طور مشابه، محمدنیا (۱۳۹۸) نیز در تحلیل شهر مشهد به این نتیجه رسید که شهر از منظر شادی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و موانع اقتصادی و فقدان زیرساخت‌های اجتماعی قوی مانع تحقق شهر شاد هستند. در بُعد کالبدی-عملکردی، یافته‌های پژوهش‌هایی مانند باقری بهشتی (۱۳۹۹) و محمدی (۱۳۹۷) حاکی از آن است که کیفیت طراحی شهری، وجود فضاهای باز، مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، امنیت فیزیکی، و جذابیت بصری نقش مهمی در افزایش حس تعلق و شادی شهروندان دارند. این یافته‌ها با ادبیات جهانی هماهنگ هستند؛ برای مثال، پنالوسا^۱ (۲۰۱۳) تأکید می‌کند که طراحی معابر شهری با تمرکز بر انسان و نه خودرو، مانند ساخت مسیرهای دوچرخه و فضاهای عمومی قابل‌دسترس، زمینه‌ساز افزایش شادی در جوامع شهری است.

در سطح بین‌المللی، مفاهیم شهر شاد اغلب با کیفیت زندگی، شاخص‌های رفاه، و سرمایه اجتماعی پیوند خورده‌اند. مطالعاتی همچون هلی ول^۲ و دیگران (۲۰۲۳) در گزارش سالانه شادی جهانی^۳ نشان می‌دهند که کشورهایی با سطح بالاتر اعتماد اجتماعی، عدالت، درآمد و دسترسی به خدمات عمومی، رضایت‌مندی بیشتری از زندگی دارند. به‌طور خاص، ساختارهای اجتماعی قوی، مشارکت شهروندان در مدیریت شهری، و فرصت‌های برابر از مهم‌ترین عوامل موثر بر شادی شهری معرفی شده‌اند (Haller & Hadler, 2006; Florida et al., 2011). در حوزه اجتماعی، پژوهش وکیل حیدری و یاری حصار (۱۳۹۴) به اهمیت نشاط اجتماعی در جوامع روستایی پرداخته و پیشنهادهایی برای ارتقای حس رضایت از زندگی ارائه داده‌اند که می‌توان آن را به بستر شهری نیز تعمیم داد. همچنین، فاضلی (۱۳۹۲) در بررسی تعاملات خیابانی در ایران، نقش فضاهای عمومی و روابط اجتماعی خیابانی در ارتقای حس مدنیت و شادی را برجسته می‌سازد. از منظر اقتصادی، یافته‌های ماجدی و نهایی‌زاده (۱۳۸۵) و رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷) نشان می‌دهند که امنیت شغلی، امکان سرمایه‌گذاری و سطح درآمد قابل اتکا از عناصر کلیدی شادی هستند. این موضوع توسط پژوهش‌های بین‌المللی نیز تأیید شده است؛ برای مثال، مطالعه فلوریدا^۴ و دیگران (۲۰۱۱) نشان داد که تراکم فعالیت‌های خلاق و اقتصادی با شاخص‌های شادی و رفاه همبستگی دارد. همچنین هم در پژوهش‌های داخلی (ربانی خوراسگانی و کیانپور، ۱۳۸۶) و هم در مطالعات جهان مانند مونتگومری^۵ (۲۰۱۳) و سازمان بهداشت جهانی^۶ (۲۰۱۷) بُعد زیست‌محیطی از جمله حضور عناصر طبیعی، کاهش آلودگی‌های هوا و صوتی و دسترسی به فضای سبز، از عوامل مؤثر بر ارتقای سلامت روانی و حس خوشایندی در شهروندان مورد تأکید قرار گرفته است.

بنابراین با توجه به مجموعه‌ای از یافته‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که شهر شاد حاصل تعادل و هم‌افزایی بین شاخص‌های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی است. مستندسازی و احصاء این شاخص‌ها با توجه به شرایط بومی و فرهنگی هر منطقه، گام اساسی در برنامه‌ریزی برای ارتقای کیفیت زندگی شهری محسوب می‌شود. در این بخش از

¹ Penalosa

² Helliwell

³ World Happiness Report

⁴ Florida

⁵ Montgomery

⁶ WHO

پژوهش، براساس پژوهش‌های انجام شده در حوزه شادی شهرها و پیشینه این موضوع در ایران و جهان و تدقیق ماهیت شاخص‌های عینی و ذهنی به کاررفته در پژوهش‌های معتبر، فرایند مستندسازی و ارائه شاخص‌های نهایی مؤثر بر شهر شاد انجام می‌شود که در نهایت شاخص‌های شهر شاد در ۴ بُعد کالبدی-عملکردی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی به شرح جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. معیارها و شاخص‌های مؤثر بر تحقق شهر شاد بر اساس مطالعات پیشین

Table 2. Criteria and indicators affecting happy city based on previous studies

بعد	معیار	شاخص‌ها	ماخذ (مرجع مرتبط)
کالبدی-عملکردی	ایمنی	وجود مکان‌های عمومی و امن / محصوریت و القای حس امنیت در فضاهای شهری	Montgomery (2013), Gehl (2010), Jacobs (1961) رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰) پورطاهری و همکاران (۱۳۹۰)
	حمل و نقل و دسترسی	مسیر مخصوص دوچرخه/ وضعیت حمل و نقل عمومی / تفکیک سواره از پیاده/ مسیرهای جذاب برای پیاده‌رو/ دسترسی به کاربری‌های مورد نیاز/ کیفیت کفسازی در مسیر حرکتی	Peñalosa (2013), Gehl (2010), Litman (2009), ربانی خوراسگانی و کیان پور (۱۳۸۶)، رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷)
	جذابیت و خوانایی	استفاده از عناصر و المان‌های شهری/ جداره‌های زیبا/ عناصر هویت‌بخش شهر/ انعطاف‌پذیری فضاهای شهری/ آلودگی یا عدم آلودگی منظر شهر	Montgomery (2013), Okinawa & Himmelberger (2013), Gehl (2010) رضوانی و همکاران (۱۳۸۷)، Jacobs (1961)
اجتماعی	تنوع کاربری	نقاط مکث در مسیر پیاده‌رو/ سرانه فضای سبز و اوقات فراغت/ کاربری‌های جذاب جمعیت/ جداره‌های فعال در ساعات مختلف	Montgomery (2013), Jacobs (1961), Alexander (1977), Carmona et al. (2010), (۱۳۸۷)، رضوانی و همکاران
	امنیت	وقوع جرم و جنایت/ میزان حضور زنان و کودکان در شهر/ میزان نظارت و کنترل اجتماعی/ حضورپذیری فضاهای شهری	Peñalosa (2013), Montgomery (2013), رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰)، رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷)، عبدالله‌پور (۱۳۹۸)
	عدالت	استفاده / دسترسی عادلانه همه اقشار به حقوق شهروندی فضاهای شهری توسط تمام گروه‌های سنی و جنسی	Montgomery (2013), Haller & Hadler (2006), Jacobs (1961), رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۹۰)، فاضلی (۱۳۹۲)
اجتماعی	کیفیت زندگی	سلامت روحی و جسمی / آموزش همگانی میزان رضایتمندی از زندگی /	Montgomery (2013), WHO (2017), Haller & Hadler (2006) رضوانی و همکاران (۱۳۸۷)، محمدنیا (۱۳۹۸)
	تعاملات اجتماعی	مکان‌هایی برای تعاملات شهروندان / میزان مشارکت عمومی / حس تعلق ساکنین به فضای شهری / برنامه‌های جمعی و اجتماعی / NGOها	Montgomery (2013), Happy City (2015), محمدی (۱۳۹۷)، فاضلی (۱۳۹۲)، عبدالله‌پور (۱۳۹۸)

اقتصادی	وضعیت معیشتی	درآمد ساکنین/ توانایی در پس‌انداز/ میزان اطمینان از سرمایه‌گذاری / تراکم بالای فعالیت‌های سودده	رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷)، ماجدی و نهایی زاده (۱۳۸۵)، عبدالله‌پور (۱۳۹۸)، Haller & Hadler (2006), Veenhoven (2000)
زیست محیطی	آسایش اقلیمی	پوشش گیاهی در سطح شهر/تناسب پوشش گیاهی با اقلیم شهر/ حضور عناصر طبیعی در فضا سازی شهر	ریانی خوراسگانی و کیان پور (۱۳۸۶)، محمدی (۱۳۹۷)، باقری بهشتی (۱۳۹۹) Montgomery (2013), WHO (2017),
	بهداشت	میزان آلودگی هوا/ میزان آلودگی صوتی / وضعیت جمع‌آوری زباله و فاضلاب	رضوانی و منصوریان (۱۳۸۷)، WHO (2017), Jacobs(1961), Montgomery (2013)

۲. روش تحقیق

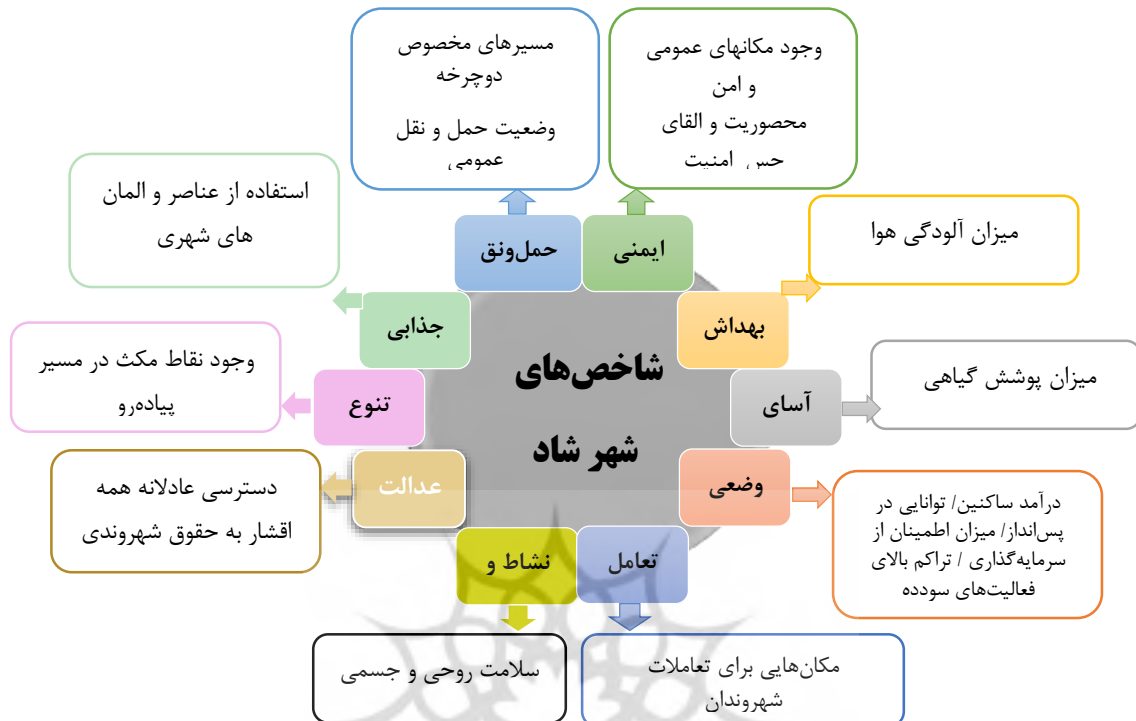
پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از حیث روش، مبتنی بر رویکردی کمی است. داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته که بر پایه شاخص‌های استخراج‌شده از ادبیات نظری و تجربی شهر شاد تدوین شده بود، گردآوری گردید. هدف از پژوهش حاضر، شناسایی شاخص‌های مؤثر بر شهر شاد و تحلیل تطبیقی مؤلفه‌های آن در دو محله با ویژگی‌های کالبدی متفاوت بوده است. بدین منظور، پس از فرایند مستندسازی شاخص‌ها و تدوین چارچوب مفهومی، پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۵۱ گویه بر مبنای طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای تهیه و میان ساکنان دو محله منتخب توزیع شد. جامعه آماری این مطالعه، ساکنان دائمی دو محله با ساختارهای متفاوت در شهر قزوین را شامل می‌شود؛ محله مینودر به‌عنوان نمونه‌ای با بافت جدید، و محله عبیدزاکان به‌عنوان نمونه‌ای فاقد طراحی شهری مدون و قدیمی انتخاب گردیدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با سطح خطای ۵ درصد متناسب با اندازه هر محله محاسبه شد و در نهایت ۳۸۳ پرسشنامه معتبر در عبیدزاکانی و ۳۸۲ پرسشنامه معتبر در مینودر در سال ۱۴۰۳ گردآوری شد. مقایسه تطبیقی برای تحلیل داده‌ها، در این دو محله در ۳ گام انجام شد. نخست، به منظور ارزیابی میزان رضایت پاسخ‌دهندگان از هر یک از مؤلفه‌ها نسبت به میانگین نظری، آزمون تی تک‌نمونه‌ای به کار گرفته شد. سپس جهت بررسی مطلوبیت مؤلفه‌های شهر شاد در دو محله، از آزمون ناپارامتری من‌ویتنی^۱ استفاده شد و شاخص کلی شهر شاد در هر دو محله مورد آزمون قرار گرفت. در نهایت، برای رتبه‌بندی مؤلفه‌های شهر شاد از منظر شهروندان، از آزمون فریدمن^۲ بهره گرفته شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS صورت گرفت که این ترکیب از روش‌ها، امکان تحلیل وضعیت موجود و مقایسه تطبیقی تحقق شاخص‌های شهر شاد در دو بافت شهری متفاوت را برای پژوهشگر فراهم ساخت. در شکل ۲، مدل نظری پژوهش آورده شده است. تحلیل‌ها بر مبنای این مدل در گام بعدی صورت می‌گیرد.

¹ Mann-Whitney U

² Friedman

شکل ۲. مدل نظری معیارها و شاخص‌های شهرشاد

Figure 2. Theoretical model of Shahrshad criteria and indicators

۴. یافته‌ها

۴-۱. توصیف قلمرو زمانی-مکانی

شهر قزوین مرکز شهرستان قزوین و در دامنه‌های جنوبی سلسله جبال البرز قرار گرفته است. طبق آخرین اطلاعات طرح جامع و سرشماری‌ها، جمعیت شهر قزوین در سال ۱۴۰۴ حدود ۴۴۲,۰۰۰ نفر است که بین سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۴، جمعیت شهر حدود ۳۷,۲۵۲ نفر افزایش یافته است. وضع موجود شهر قزوین متشکل از ۴ منطقه شهرداری است که یکی از شهرهای میان‌مقیاس ایران با هسته‌ای تاریخی و لایه‌های توسعه‌یافته معاصر است که در دهه‌های اخیر، هم‌زمان با روند بازآرایی بافت‌های قدیمی و گسترش نواحی جدید، الگوهای فضایی-کالبدی متکثر را تجربه کرده است. قزوین تا پایان دوره‌ی پهلوی اول (۱۳۲۰ خورشیدی)، دارای ۱۷ محله بود که در این مطالعه، دو محله «عبیدزاکان» (نماینده بافت تاریخی-ارگانیک) و «مینودر» (نماینده بافت جدید) به‌منظور سنجش تطبیقی انتخاب شده‌اند.

۴-۱-۱. ویژگی‌های محله عبید زاکان

براساس سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیت محله عبید زاکان ۳۲۱۶ نفر است. این محله در هسته تاریخی قزوین (منطقه ۱) جای دارد و تکوین آن به دوره صفوی و تبدیل قزوین به پایتخت باز می‌گردد. سازمان فضایی محله ارگانیک است، شبکه‌ای از گذرهای باریک و شکست‌دار، ریزدانگی قطعات و نفوذپذیری بالا برای پیاده که مقیاس انسانی، مواجهه‌های

آمایش فضا و ژئوماتیک

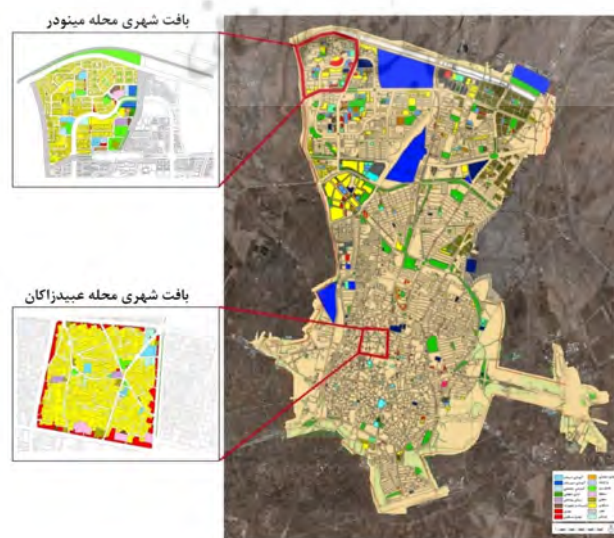
روزمره و تماس چهره‌به‌چهره را تسهیل می‌کند. حضور عناصر هویت‌بخش مانند گذرها، مسجد-محلّه و بازارچه‌های محلی، حس مکان و تداوم روابط همسایگی را تقویت کرده و به شکل‌گیری سرمایه اجتماعی پایدار انجامیده است؛ پایداری خانوارهای بومی و «آشنایی چهره‌ها» این کارکرد اجتماعی را تشدید می‌کند. در عین حال، با وجود مزیت‌های اجتماعی-هویتی، عبیدزاکان با چالش‌های کالبدی و خدماتی متعارف بافت‌های تاریخی همچون فرسودگی ابنیه و زیرساخت‌ها، کمبود فضاهای سبز محلی در دسترس، محدودیت دسترسی سواره و پارکینگ، و نابرابری مکانی در توزیع برخی خدمات شهری نیز مواجه است (هاشم پور و سامی، ۱۳۹۷).

۴-۱-۲. ویژگی‌های محله مینودر

براساس سرشماری سال ۱۳۹۵، جمعیت محله مینودر ۲۵۰۶ نفر است. محله مینودر در حاشیه شمال‌غربی قزوین (منطقه ۳، ناحیه ۱۹) قرار دارد و حاصل توسعه‌های برنامه‌ریزی‌شده دهه‌های اخیر است. ساختار کالبدی آن با خیابان‌بندی شطرنجی، سلسله‌مراتب معابر و قطعات سازمان‌یافته، نمونه‌ای از بافت‌های جدید طراحی‌شده به‌شمار می‌رود؛ الگویی که خوانایی فضایی، دسترسی سواره و ایمنی ترافیکی را تقویت می‌کند و استقرار کاربری‌های خدماتی ناحیه‌ای و تأسیسات آموزشی رسمی را امکان‌پذیر می‌سازد (تاج‌آبادی و معصومی، ۱۴۰۱). با این حال، ترکیب جمعیتی غالب کارگری-کارمندی و سکونت در مجتمع‌های آپارتمانی میان‌تراکم، به رفتار «خوابگاهی» محله دامن زده است؛ بسیاری از ساکنان برای کار و خدمات روزانه به بیرون از محله رفت‌وآمد می‌کنند که نتیجه آن، کاهش تماس‌های چهره‌به‌چهره و تضعیف تعاملات همسایگی و تعلق مکانی است. در سطح سرانه‌ها و فضاهای عمومی، علی‌رغم مزیت‌های زیرساختی و نظم شبکه، کمبود پارک‌های محلی در دسترس، محدودیت مراکز فرهنگی و نبود بازارچه‌ها یا فضاهای تجمع خودانگیخته مانع شکل‌گیری حیات اجتماعی پویا می‌شود و به افت ادراک سرزندگی و سرمایه اجتماعی می‌انجامد (حبیب‌زاده عمران و دیگران، ۱۴۰۳). بنابراین، مسیر بهبود در مینودر نه صرفاً از طریق توسعه کالبدی بیشتر، بلکه با «اجتماعی‌سازی» کالبد موجود می‌گذرد که شکاف میان نظم کالبدی و حیات اجتماعی را پر کرده تا زمینه تحقق متوازن‌تر مؤلفه‌های «شهر شاد» را فراهم سازد. موقعیت‌های دو محله فوق در شکل ۳ نمایش داده شده است.

شکل ۳. موقعیت دو بافت برنامه‌ریزی‌شده و برنامه‌ریزی‌نشده مورد پژوهش

Figure 3. Location of the two planned and unplanned neighborhoods in this study

۴-۲. اعتبارسنجی تحقیق

با شناسایی و مستندسازی شاخص‌های بیان‌کننده شهر شاد، به منظور ارزیابی وضعیت هریک از شاخص‌های شهر شاد، در دو نمونه مورد مطالعه؛ پرسشنامه‌ای با ۵۱ گویه در ۴ بُعد جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی تدوین گردید. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه خانوارهای ساکن در دو محله عبیدزاکانی و مینودار شهر قزوین است. حجم نمونه با اتکا به فرمول کوکران و خطای مجاز ۵٪ برآورد و به صورت متناسب بین دو محله تخصیص یافته است. در مجموع ۷۶۵ پرسشنامه معتبر در سال ۱۴۰۳ بصورت میدانی گردآوری شد که از این تعداد ۳۸۳ پرسشنامه به محله عبیدزاکان و ۳۸۲ پرسشنامه به محله مینودار اختصاص دارد. روش نمونه‌گیری در هر محله تصادفی سیستماتیک بر پایه چارچوب بلوک/قطعه و در دسترس بودن خانوارها اجرا شده است تا هر یک از اعضا شانس برابر برای انتخاب داشته باشند و اعتبار نتایج برای آزمون‌های آماری بعدی حفظ گردد. در ترکیب جنسیتی نمونه (نمودار ۱)، در محله عبیدزاکان مردان ۲۶۹ نفر (۷۰٫۲ درصد) و زنان ۱۱۴ نفر (۲۹٫۸ درصد) از مجموع ۳۸۳ نفر بوده‌اند؛ در مینودار نیز مردان ۳۰۱ نفر (۷۸٫۸ درصد) و زنان ۸۱ نفر (۲۱ درصد) از مجموع ۳۸۲ نفر مشارکت داشته‌اند. همچنین از منظر مدت سکونت، بیشینه فراوانی به بازه بیش از ۲۰ سال با ۲۰۹ نفر در محله عبیدزاکان تعلق دارد و کمینه فراوانی به بازه ۵ تا ۱۰ سال با ۳۷ نفر مربوط می‌شود؛ در محله مینودار نیز الگوی سکونت عمدتاً میان مدت تا بلندمدت است که این پیکربندی نمونه، پشتوانه مناسبی برای مقایسه تطبیقی مؤلفه‌های شهر شاد در دو بافت متفاوت فراهم می‌کند.

نمودار ۱. جنسیت پاسخ‌دهندگان در محله عبیدزاکان و مینودار

Chart 1. Gender of respondents in Obaid Zakan and Minoudar neighborhoods

آمایش فضا و ژئوماتیک

به منظور اعتبار پایایی پرسشنامه‌ها و داده‌های جمع‌آوری شده، از آلفای کرونباخ استفاده گردید که هرچه مقدار آن بیش از ۰,۷ باشد؛ نشان دهنده اعتبار و پایایی داده‌های گردآوری شده است. نتایج حاصل از بررسی آلفای کرونباخ در هر دو محله به شرح جدول ۳ آمده است که نشان از اعتبار و پایایی داده‌های گردآوری شده در هر دو محله دارد.

جدول ۳. مقادیر پایایی آلفای کرونباخ در دو محله مورد مطالعه

Table 3. Cronbach's alpha reliability values in the two studied neighborhoods

اطلاعات توصیفی در هر دو محله			
		N	%
Cases	Valid	۳۸۳	۱۰۰,۰
	Total	۳۸۳	۱۰۰,۰
مقدار پایایی آلفای کرونباخ در محله عبیدزاکان			
Cronbach's Alpha		N of Items	
.۹۷۳		۵۱	
مقدار پایایی آلفای کرونباخ در محله مینودر			
Cronbach's Alpha		N of Items	
.۷۶		۵۱	

پس از اعتبارسنجی داده‌های گردآوری شده، نرمالیتی داده‌ها براساس میزان چولگی و کشیدگی داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت که باتوجه به آنکه چولگی و کشیدگی داده‌ها در بازه (۲- و ۲) قرار گرفته‌اند؛ می‌توان گفت داده‌ها از توزیع نرمال برخوردارند. بدین ترتیب مقدمات انجام آزمون‌های آماری جهت مقایسه تطبیقی شاخص‌های شهرشاد در دو محله مینودر و عبیدزاکان فراهم می‌گردد.

۳-۴. ارزیابی درون محله‌ای مولفه‌های شهرشاد در هر محله

در ادامه به منظور بررسی وضعیت تک تک گویه‌های پژوهش در دو محله مینودر و عبیدزاکانی در شهر قزوین از آزمون تی تک نمونه ای استفاده گردید. باتوجه به آن که سوال‌های پرسشنامه از جنس طیف لیکرت بوده است؛ بنابراین نسبت در این آزمون عدد ۳ در نظر گرفته شده است. به عبارتی این آزمون در سطح اطمینان ۹۵ درصد، به بررسی وضعیت هریک از عوامل و شاخص‌های تحقیق به شرح جدول ۴ می‌پردازد.

جدول ۴. بررسی وضعیت شاخص‌های پژوهش حول میانگین از طریق آزمون تی تک نمونه‌ای در محله عبیدزاکان و مینودر

Table 4. Examining the status of research indicators around the mean through one-sample t-test in case studies

آزمون تک نمونه‌ای								
مقدار تست = ۳								
گویه های پژوهش	محله عبیدزاکان		محله مینودر		نتیجه / رد فرضیه H ₀	نتیجه / رد فرضیه H ₀		
	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف	حد پایین / حد بالا	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای اختلاف	حد پایین / حد بالا				
-میزان رضایت از امنیت مکان‌های عمومی	-۰,۶۲	-۰,۴۶	رد	نامطلوب	-۰,۲۶	-۰,۰۳	تایید	نامطلوب
- امنیت در شب‌ها	-۰,۱۹	۰,۰۳	تایید	مطلوب	۰,۸۷	۱,۰۰	رد	مطلوب
-نسبت ارتفاع ساختمان‌ها به عرض	۰,۹۹	۱,۱۴	رد	مطلوب	۱,۰۴	۱,۱۶	رد	مطلوب
چگونه ارزیابی خیابان‌ها	۱,۲۱	۱,۴۲	رد	مطلوب	-۱,۶۲	-۱,۴۸	رد	نامطلوب
-رضایت از کفسازی مسیر دوچرخه سواری	۱,۴۲	۱,۶۰	رد	مطلوب	-۱,۰۳	-۰,۹۱	رد	نامطلوب
-دسترسی به حمل و نقل و...brt(عمومی (مترو،	-۰,۴۶	-۰,۳۲	رد	نامطلوب	-۰,۹۱	-۰,۷۶	رد	نامطلوب
-میزان تداخل مسیر سواره و پیاده در محله	-۱,۴۷	-۱,۳۲	رد	نامطلوب	۰,۵۸	۰,۷۷	رد	مطلوب
- میزان رضایت تسهیلات برای تردد معلولین	۰,۱۵	۰,۲۷	رد	مطلوب	۰,۹۵	۱,۰۹	رد	مطلوب
-میزان مسیرهای پیاده روی جذاب و سرزنده	-۰,۸۷	-۰,۷۳	رد	نامطلوب	۰,۳۷	۰,۶۰	رد	مطلوب
- رضایت از روشنایی معابر پیاده روی در شب	۰,۳۶	۰,۵۳	رد	مطلوب	-۰,۶۸	-۰,۵۷	رد	نامطلوب
- دسترسی به مراکز درمانی و بهداشتی	۰,۸۵	۱,۱۳	رد	مطلوب	۱,۱۳	۱,۳۱	رد	مطلوب

آمایش فضا و ژئوماتیک

مطلوب	رد	۰,۴۳	۰,۱۶	مطلوب	رد	۰,۶۲	۰,۳۴	- کفایت و دسترسی به فضای آموزشی محله
مطلوب	تایید	۰,۲۳	۰,۰۱	مطلوب	رد	۰,۳۵	۰,۱۴	- کفایت و دسترسی به مراکز خرید و خدماتی
مطلوب	رد	۰,۵۰	۰,۳۷	مطلوب	رد	۰,۶۰	۰,۴۴	- رضایت از دسترسی محله به سایر نقاط شهر
مطلوب	تایید	۰,۰۴	-۰,۱۷	نامطلوب	رد	-۱,۳۸	-۱,۵۴	-میزان رضایت از اسفالت خیابان‌های محله
مطلوب	رد	۰,۵۷	۰,۳۳	مطلوب	رد	۰,۴۶	۰,۱۹	-میزان استفاده از المان‌های شهر در محله
مطلوب	تایید	۰,۱۷	-۰,۰۱	نامطلوب	رد	-۱,۱۵	-۱,۴۰	-میزان استفاده از هنر شهری در جداره محلات
مطلوب	رد	۰,۱۵	۰,۰۳	مطلوب	رد	۱,۶۹	۱,۵۳	- میزان عناصر هویت بخش شهر در محله
نامطلوب	رد	-۰,۱۳	-۰,۲۷	نامطلوب	رد	-۰,۶۲	-۰,۷۹	-میزان وجود فضای چند عملکردی در محله
نامطلوب	رد	-۰,۱۶	-۰,۳۲	مطلوب	رد	۱,۳۳	۱,۱۹	- جهت‌یابی با علایم و نشانه‌ها در محله
نامطلوب	رد	-۰,۸۸	-۱,۰۲	مطلوب	تایید	۰,۰۶	-۰,۱۴	-میزان وجود نقاط مکث (پاتوق ها و...)
نامطلوب	رد	-۰,۹۶	-۱,۱۰	مطلوب	تایید	۰,۲۲	-۰,۰۶	-گذراندن اوقات فراغت در فضای محله
نامطلوب	رد	-۱,۵۴	-۱,۶۷	مطلوب	تایید	۰,۲۰	-۰,۰۲	-میزان وجود کاربری‌های جاذب جمعیت
نامطلوب	رد	-۰,۹۹	-۱,۱۲	مطلوب	رد	۰,۵۵	۰,۳۶	-میزان وجود کاربری‌های فعال در شبانه روز
نامطلوب	رد	-۱,۰۶	-۱,۱۷	نامطلوب	رد	۰,۲۱	-۰,۴۰	-تردد سارقان و افراد شرور در محله
نامطلوب	رد	-۱,۲۲	-۱,۳۶	مطلوب	رد	-۱,۲۲	۱,۱۰	- وقوع جرایم مانند دزدی، مصرف مواد و..
نامطلوب	رد	-۰,۴۲	-۰,۵۸	نامطلوب	رد	-۰,۹۴	-۱,۲۱	-امنیت زنان و کودکان در شبانه روز

آمایش فضا و ژئوماتیک

مطلوب	رد	۰,۶۵	۰,۴۷	مطلوب	رد	۰,۵۳	۰,۲۵	-میزان حضور زنان و کودکان در محله
مطلوب	رد	۰,۸۰	۰,۶۳	مطلوب	رد	۰,۶۳	۰,۴۴	- رضایت از عملکرد پلیس ۱۱۰ در محله
نامطلوب	رد	-۰,۱۹	-۰,۳۹	مطلوب	رد	۱,۱۶	۰,۹۶	-رعایت هنجارهای اجتماعی
نامطلوب	رد	-۰,۰۶	-۰,۲۶	نامطلوب	رد	-۰,۱۳	۰,۳۱	- حضور و مشارکت شهروندان در عملکرد محله
مطلوب	رد	۰,۵۶	۰,۳۸	مطلوب	رد	۰,۴۲	۰,۲۱	-میزان آگاهی شهروندان به حقوق شهروندی
مطلوب	تایید	۰,۱۹	۰,۰۰	مطلوب	رد	۱,۵۵	۱,۳۷	- استفاده فضاهای شهری توسط همه گروه ها
نامطلوب	رد	-۱,۰۱	-۱,۱۶	مطلوب	رد	۱,۶۴	۱,۵۴	-میزان سلامت روحی و جسمانی شهروندان
مطلوب	تایید	۰,۱۵	-۰,۰۷	مطلوب	رد	۰,۴۸	۰,۳۱	-آموزش همگانی در محله
نامطلوب	رد	-۰,۳۱	-۰,۵۰	مطلوب	رد	۱,۴۶	۱,۲۵	-میزان رضایتمندی از زندگی
نامطلوب	رد	-۱,۱۱	-۱,۲۶	مطلوب	تایید	۰,۱۰	-۰,۱۸	-وجود مکان‌هایی برای تعاملات شهروندان
نامطلوب	رد	-۰,۰۵	-۰,۰۳	مطلوب	رد	۰,۷۹	۰,۵۵	-میزان مشارکت عمومی در محله
نامطلوب	رد	-۰,۰۱	-۰,۳۲	مطلوب	رد	۱,۱۳	۰,۹۰	-میزان وابستگی به فضای محله
نامطلوب	رد	-۱,۵۶	-۱,۶۷	مطلوب	رد	۱,۶۰	۱,۴۰	-وجود برنامه های جمعی و اجتماعی
نامطلوب	رد	-۰,۵۰	-۰,۷۲	مطلوب	تایید	۰,۲۱	-۰,۰۹	ها در محله NGO-وجود
نامطلوب	رد	-۱,۳۹	-۱,۵۳	مطلوب	رد	۱,۴۴	۱,۲۴	- رضایت از درآمد با توجه به مایحتاج زندگی
نامطلوب	رد	-۱,۰۵	-۱,۲۲	مطلوب	رد	۰,۲۵	۰,۰۶	-میزان پس انداز از درآمد
نامطلوب	رد	-۰,۵۸	-۰,۷۴	مطلوب	رد	۱,۲۶	۱,۰۱	-میزان اطمینان از سرمایه‌گذاری

تراکم بالای فعالیت های سود	۰,۰۱	۰,۲۷	رد	مطلوب	۰,۶۱	۰,۷۹	رد	مطلوب
د								
- میزان رضایت از فضای سبز و پارک در محله	۱,۳۷	۱,۵۵	رد	مطلوب	۰,۶۱	۰,۷۸	رد	مطلوب
- تناسب پوشش گیاهی با اقلیم شهر	-۰,۱۳	۰,۱۷	تایید	مطلوب	۰,۲۷	۰,۴۲	رد	مطلوب
- رضایت از مناظر طبیعی در محله	۰,۱۳	۰,۳۶	رد	مطلوب	۰,۶۳	۰,۸۲	رد	مطلوب
- میزان آلودگی هوا در محله	۰,۰۶	۰,۳۷	رد	مطلوب	-۰,۷۲	-۰,۵۲	رد	نامطلوب
- میزان آلودگی صوتی در محله	۱,۲۶	۱,۴۶	رد	مطلوب	-۰,۵۴	-۰,۳۶	رد	نامطلوب
- رضایت از نحوه جمع‌آوری زباله در محله	-۰,۷۰	-۰,۵۷	رد	نامطلوب	-۰,۲۷	-۰,۱۱	رد	نامطلوب

براساس نتایج مقایسه‌ای حاصل از آزمون تی در محله عبیدزاکان و مینودر، به بررسی وضعیت تک تک گویه‌های پرسشنامه از نظر برخورداری از مولفه‌های شهرشاد در این دو محله پرداخته شد. نتایج نشان دهنده آن است که میزان رضایت در خصوص گویه‌های مربوط به شاخص‌های شهر شاد در محله مینودر، نسبت به محله عبیدزاکان از وضعیت نامطلوبی برخوردار است. به گونه‌ای که کمتر از نصف سوالات پرسشنامه در محله مینودر یا در حد میانگین و یا بیشتر از میانگین بوده‌اند و سایر گویه از وضعیت نامطلوبی برخوردار بوده‌اند. بدین ترتیب نتایج حاصل از سنجش وضعیت شاخص‌های شهر شاد در درون هر یک از محلات به شرح جدول ۴ ارائه شده است.

۴-۴. مقایسه بین محله‌ای در سنجش مطلوبیت شاخص‌های شهرشاد به روش من ویتنی

در ادامه به جهت بررسی تفاوت میانگین مولفه‌های شهر شاد در دو محله مینودر و عبیدزاکانی در شهر قزوین، از آزمون من ویتنی بهره گرفته شد. این آزمون با مقایسه میانگین شاخص‌های جمع‌آوری شده که توسط پرسشنامه از ساکنان این دو محله، گردآوری شده‌است؛ به مقایسه وضعیت مطلوبیت یا عدم مطلوبیت این شاخص‌ها می‌پردازد. بدین ترتیب پرسشنامه‌ای با ۵۱ گویه و ۱۱ معیار در هر دو محله تبیین گردید که چگونگی وضعیت مولفه‌های شهرشاد در این دو محله مورد بررسی قرار گرفت. بنابراین با توجه به ۱۱ معیار مورد استفاده در مولفه‌های شهر شاد، با ۱۱ فرضیه در این آزمون مواجه هستیم. هدف از انجام این آزمون، مقایسه وضعیت میانگین شاخص‌های شهر شاد، در دو محله مینودر و عبیدزاکانی است که فرض صفر در آن عبارت است از آن که "تفاوتی میان مولفه‌های شهر شاد در این دو محله وجود ندارد" و زمانی این فرض به اثبات می‌رسد که مقدار معناداری هر یک از مفروضات پژوهش از ۰,۰۵ بیشتر باشد که در این صورت می‌توان گفت فرضیه پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌گردد. اما چنانچه مقدار معناداری نتایج آزمون فرضیات، کمتر از ۰,۰۵ باشد؛ فرض صفر رد و فرض مقابل، مبنی بر تفاوت میانگین دو شاخص مورد بررسی

است. این تفاوت می‌تواند بیشتر و یا کمتر باشد که با توجه به میانگین رتبه‌ها، می‌توان از آن اطلاع یافت. نتایج حاصل از این آزمون در دو محله به شرح جدول ۵ است.

جدول ۵. نتایج حاصل از مقایسه میانگین توسط آزمون من ویتنی یو

Table 5. Results of comparing means using the Mann-Whitney U test

معناداری	Z	Wilcoxon W	آزمون من ویتنی یو	مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه	نوع محله	مؤلفه‌های شهر شاد
۰,۰۰۰	-۱۰,۳۵۱	۱۱۵۴۰۶,۰۰۰	۴۱۸۷۰,۰۰۰	۱۱۵۴۰۶,۰۰۰ ۱۷۷۹۸۵,۰۰	۳۰۱,۳۲ ۴۶۴,۸۹	عبیدزاکانی مینودر	ایمنی
۰,۰۰۰	-۸,۶۰۰	۱۲۰۰۶۹,۰۰	۴۶۹۱۶,۰۰۰	۱۷۲۹۶,۰۰ ۱۲۰۰۶۹,۰۰	۴۵۱,۵۰ ۳۱۴,۴۲	عبیدزاکانی مینودر	حمل و نقل و دسترسی
۰,۰۰۰	-۷,۹۳۲	۱۲۲۵۷۵,۰۰۰	۴۹۰۳۹,۰۰۰	۱۲۲۵۷۵,۰۰ ۱۷۰۴۲۰,۰۰	۳۲۰,۰۴ ۴۴۶,۱۳	عبیدزاکانی مینودر	خوانایی و جذابیت
۰,۰۰۰	-۲۰,۶۶۱	۸۳۵۵۴,۵۰۰	۱۰۴۰۱,۵۰۰	۲۰۹۴۴۶,۰۰ ۸۳۵۵۴,۵۰	۵۴۶,۸۴ ۲۱۸,۷۳	عبیدزاکانی مینودر	تنوع کاربری
۰,۰۰۰	-۱۵,۵۴۳	۹۹۰۲۹,۰۰۰	۲۵۸۷۶,۰۰۰	۱۹۳۹۹۶,۰۰۰ ۹۹۰۲۹,۰۰	۵۰۶,۴۴ ۲۵۹,۲۴	عبیدزاکانی مینودر	امنیت
۰,۵۳۸	-۰,۶۱۶	۱۴۴۵۱۶,۵۰۰	۷۱۳۶۳,۵۰۰۰	۱۴۸۱۷۸,۵۰ ۱۴۴۵۱۶,۵۰	۳۸۷,۶۷ ۳۷۸,۳۲	عبیدزاکانی مینودر	عدالت
۰,۰۰۰	-۲۲,۵۲۵	۷۸۴۹۳,۰۰۰	۵۳۴۰,۰۰۰	۲۱۴۵۰۲,۰۰ ۷۸۴۹۳,۰۰	۵۶۰,۰۶ ۲۰۵,۴۸	عبیدزاکانی مینودر	نشاط و کیفیت زندگی
۰,۰۰۰	-۲۱,۰۸۶	۸۲۰۵۹,۰۰	۸۹۰۶,۰۰۰	۲۱۰۹۳۶,۰۰ ۸۲۰۵۹,۰۰	۵۵۰,۷۵ ۲۱۴,۸۱	عبیدزاکانی مینودر	تعاملات اجتماعی
۰,۰۰۰	-۲۰,۶۵۴	۸۳۳۷۸,۰۰۰	۱۰۲۲۵,۰۰۰	۲۰۹۶۱۷,۰۰ ۸۳۳۷۸,۰۰	۵۴۷,۳۰ ۲۱۸,۲۷	عبیدزاکانی مینودر	معیشت زندگی
۰,۳۵۴	-۰,۹۲۷	۱۴۳۴۹۹,۵۰۰	۷۴۳۶,۵۰۰	۱۴۴۹۴۵,۰۰ ۱۴۳۴۹۹,۵۰	۳۹۰,۳۳ ۳۷۵,۶۵	عبیدزاکانی مینودر	آسایش اقلیمی
۰,۰۰۰	-۹,۲۸۳	۱۱۸۲۳۶,۰۰۰	۴۵۰۸۳,۰۰۰	۱۷۴۷۵۹,۰۰ ۱۱۸۲۳۶,۰۰	۴۵۶,۲۹ ۳۰۹,۵۲	عبیدزاکانی مینودر	بهداشت
		۷۶۵				کل	

نتایج حاصل از بررسی فرضیات تحقیق با استفاده از آزمون من ویتنی یو، در جهت سنجش شاخص‌های مرتبط با شهر شاد در دو محله عبیدزاکانی و مینودر شهر قزوین، حاکی از تفاوت‌های معناداری در برخی شاخص‌ها میان این دو محله است. در جمع‌بندی مقایسه‌ی بین محله‌ای بر پایه‌ی آزمون من ویتنی، تصویر کلی نشان می‌دهد که محله عبیدزاکان در بیشتر مؤلفه‌های شهر شاد برتری معناداری نسبت به محله مینودر دارد؛ به‌ویژه در «حمل و نقل و دسترسی»، «تنوع کاربری»، «امنیت اجتماعی»، «نشاط و کیفیت زندگی»، «تعاملات اجتماعی»، «معیشت» و «بهداشت» که برتری محله عبیدزاکان با مقادیر معناداری آماری تأیید می‌شود ($p < 0.05$). در مقابل، مینودر در مؤلفه‌های «ایمنی» و «خوانایی و

آمایش فضا و ژئوماتیک

جذابیت» وضعیت بهتری نشان می‌دهد و در دو مؤلفه «عدالت» و «آسایش اقلیمی» نیز تفاوت معناداری میان دو محله مشاهده نشد. این الگو به‌طور کلی حاکی از آن است که بافت تاریخی-ارگانیک عبیدزاکان، به‌پشتوانه سرمایه اجتماعی، اختلاط کاربری و سرزندگی روزمره، در مؤلفه‌های اجتماعی-کارکردی امتیاز بالاتری می‌گیرد؛ در حالیکه بافت جدید طراحی شده مینودر به‌دلیل نظم شبکه و ویژگی‌های کالبدی معاصر، در ادراک ایمنی و خوانایی فضایی برتری نسبی دارد.

به‌طور کلی، نتایج این مطالعه نشان‌دهنده آن است که هر یک از محله‌ها در برخی شاخص‌ها برتری‌هایی دارند، اما به‌صورت کلی، محله عبیدزاکان در بیشتر شاخص‌های شهر شاد از وضعیت مطلوب‌تری نسبت به محله مینودر برخوردار است. براین اساس در محله عبیدزاکان تنها یک پنجم از شاخص‌های موردپژوهش از نظر مطلوبیت در وضعیت نامناسبی قرار گرفته‌اند و سایر مؤلفه‌های شهر شاد در این محله در وضعیت مطلوبی از نظر شهروندان قرار دارد. بدین ترتیب شاخص‌های مربوط به " نحوه جمع‌آوری زباله در محله، مقدار حضور و مشارکت شهروندان در عملکرد محله، امنیت زنان و کودکان در شبانه روز برای حضور، میزان تردد سارقان و افراد شرور در محله، میزان وجود فضای چند عملکردی در محله، میزان استفاده از هنرشهری در جداره محلات، میزان رضایت از اسفالت خیابان‌های محله، میزان رضایت از مسیرهای پیاده‌روی جذاب و سرزنده، میزان تداخل مسیر سواره و پیاده در محله، دسترسی به حمل و نقل عمومی (مترو، brt ..) و میزان رضایت از امنیت مکان‌های عمومی " از وضعیت نامطلوب و نامناسبی در محله برخوردارند که نشان‌دهنده آن است که غالباً میانگین شاخص‌های موردپژوهش، مطابق با مؤلفه‌های شهر شاد بوده و بیشتر از میانگین جامعه یا در حد میانگین جامعه بوده است. اما برای تطابق بیشتر نیاز به ایجاد برنامه‌هایی جهت سازگاری سایر شاخص‌های نامطلوب در این محله دارد.

۴-۵. مقایسه شاخص کلی شهر شاد در دو محله

در ادامه به‌منظور دستیابی به تصویری یکپارچه از وضعیت «شهر شاد» در دو محله، نمره تجمیعی شاخص کلی از طریق محاسبه میانگین امتیازات ۵۱ گویه استخراج گردید (جدول ۶). این شاخص، بازتاب‌دهنده سطح کلی شادی شهری در هر یک از محلات است. بدین ترتیب نتایج حاصل از مقایسه میانگین شاخص کلی شهر شاد در هر یک از محلات، نشان داد که میانگین شاخص کلی شهر شاد در محله عبیدزاکانی برابر با ۴۸۶,۵ و در محله مینودر برابر با ۲۷۹,۲ بوده است. با توجه به آنکه مقدار sig^1 کمتر از ۰,۰۵ است، بنابراین اختلاف میانگین به‌دست‌آمده بین دو محله از نظر آماری بسیار معنادار است. این یافته بدین معناست که هرچند هر محله در برخی مؤلفه‌ها برتری نسبی دارد، اما در سطح کلان، شاخص کلی شهر شاد در محله عبیدزاکان بالاتر بوده و شرایط زیست مطلوب‌تری از منظر شادی شهری نسبت به مینودر دارد.

^۱ P-value سطح معناداری معادل

جدول ۶. مقایسه شاخص کلی شهر شاد بین دو محله از طریق آزمون من-ویتنی

Table 6. Comparison of the overall Happy City Index between two neighborhoods using the Mann-Whitney test

ردیف	نوع محله / آماره	تعداد	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها
۱	عبیدزاکانی	۳۸۳	۴۸۶,۵۰	۱۸۶۳۳۱,۰۰
۲	مینودر	۳۸۲	۲۷۹,۲۳	۱۰۶۶۶۴,۰۰
آزمون آماری	من-ویتنی	۳۳۵۱۱,۰۰	Wilcoxon W	۱۰۶۶۶۴,۰۰
	Z	-۱۲,۹۷۲	معناداری	۰,۰۰۰

براساس نتایج حاصل از پژوهش، شاخص کلی شهر شاد در بافت قدیمی بالاتر بوده است. در حالیکه بخشی از ادبیات، مزیت زیرساختی بافت‌های جدید را مترادف ارزیابی کلی بهتر فرض می‌کند، این پژوهش نشان داد شاخص تجمیعی در محله عبیدزاکان به طور معناداری بالاتر از مینودر است؛ بدین معنا که مزیت‌های اجتماعی/تعامل محور می‌تواند کمبود برخی سرانه‌های کالبدی را جبران کرده و ارزیابی کلی را ارتقا دهد. بنابراین می‌توان گفت در سیاست‌گذاری محله محور، محله عبیدزاکان در وضعیت کلی شهر شاد، مبنای تقویت مؤلفه‌های اجتماعی و زیستی است، در حالیکه مینودر نیازمند مداخلات برای ارتقای این شاخص در سطح کلان است.

۴-۶. اولویت‌بندی معیارهای شهرشاد از طریق آزمون فریدمن

در ادامه جهت اولویت‌بندی معیارهای شهر شاد ارائه شده در چارچوب مفهومی از آزمون فریدمن بهره گرفته شد. باتوجه به الگوی مفهومی پژوهش، ۱۱ معیار برای شناسایی مولفه‌های شهر شاد مشخص گردید که هر یک دارای گویه‌های مشخص است. حال باتوجه به سوال‌های پرسشنامه بدین ترتیب با استفاده از این آزمون جهت مقایسه میانگین معیارهای شهر شاد اعم از ایمنی، حمل و نقل و دسترسی، جذابیت و خوانایی، تنوع کاربری، امنیت، عدالت، نشاط و کیفیت زندگی، تعاملات اجتماعی، وضعیت معیشتی، آسایش اقلیمی و بهداشت مورد استفاده قرار می‌گیرد. نتایج حاصل از این آزمون در دو محله عبیدزاکان و مینودر به شرح جدول ۷ زیر است.

جدول ۷. اولویت‌بندی ابعاد پژوهش از طریق آزمون فریدمن در محله عبیدزاکان و محله مینودر

Table 7. Prioritization of research dimensions through the Friedman test in Obaid Zakan and Minoudar neighborhoods

رتبه بندی فریدمن	محله مینودر		محله عبیدزاکان	
	رتبه	میانگین رتبه	رتبه	میانگین رتبه
ایمنی	۹,۸۴	۱	۴,۲۶	۹
حمل و نقل و دسترسی	۷,۱۹	۴	۵,۴۰	۷
جذابیت و خوانایی	۶,۹۹	۵	۱,۹۶	۱۱
تنوع کاربری	۲,۲۰	۱۱	۵,۷۰	۵
امنیت	۴,۴۶	۸	۵,۴۵	۶
عدالت	۷,۷۸	۳	۴,۲۱	۱۰
نشاط و کیفیت زندگی	۵,۵۶	۷	۹,۹۴	۱

آمایش فضا و ژئوماتیک

تعاملات اجتماعی	۳,۶۶	۹	۹,۱۰	۲
وضعیت معیشتی	۲,۴۹	۱۰	۷,۶۸	۳
آسایش اقلیمی	۹,۲۹	۲	۷,۰۳	۴
بهداشت	۶,۴۴	۶	۵,۲۵	۸

آمار توصیفی آزمون فریدمن

تعداد	۳۸۲	۳۸۳
کای اسکوتر	۲۳۴۸,۸۱۹	۱۸۷۲,۷۵۱
درجه آزادی	۱۰	۱۰
سطح معناداری	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰

آزمون فریدمن

بر اساس آزمون فریدمن و مقایسه میانگین رتبه‌ها، در محله عبیدزاکان مؤلفه «نشاط و کیفیت زندگی» با میانگین رتبه ۹,۹۴ در صدر قرار دارد و به ترتیب تعاملات اجتماعی (۹,۱۰) و وضعیت معیشتی (۷,۶۸)، رتبه‌های دوم و سوم را کسب کرده‌اند؛ پس از آن «آسایش اقلیمی»، «تنوع کاربری»، «امنیت اجتماعی»، «حمل و نقل و دسترسی» و «بهداشت» در میانه قرار می‌گیرند و در انتها «ایمنی»، «عدالت» و «جذابیت و خوانایی» کمترین میانگین رتبه را دارند. در محله مینودر، الگو معکوس تر است: «ایمنی» با بالاترین میانگین رتبه در جایگاه نخست قرار دارد و پس از آن «آسایش اقلیمی»، «عدالت»، «حمل و نقل و دسترسی»، «جذابیت و خوانایی» و «بهداشت» واقع شده‌اند؛ در حالی که «نشاط و کیفیت زندگی»، «امنیت اجتماعی»، «تعاملات اجتماعی»، «وضعیت معیشتی» و «تنوع کاربری» در مراتب پایین‌تر قرار می‌گیرند. این الگو تفاوت ماهوی دو بافت را نشان می‌دهد: عبیدزاکانی به واسطه سرمایه اجتماعی و سرزندگی روزمره، در مؤلفه‌های اجتماعی-زندگی مزیت نسبی نشان می‌دهد، حال آن‌که مینودر به دلیل نظم شبکه و شرایط کالبدی معاصر، در مؤلفه‌های ایمنی و آسایش محیطی اولویت بالاتری می‌یابد. بر این اساس، برنامه‌ریزی شهر شاد باید در محله عبیدزاکان بر تقویت زیرساخت‌های حمایتی کیفیت زندگی و در مینودر بر اجتماعی‌سازی کالبد (فضاهای جمعی تعاملی، سرانه‌های سبز و فرهنگی) متمرکز شود.

۵. بحث

تحقق مؤلفه‌های «شهر شاد» در دو محله عبیدزاکان و مینودر، با وجود تفاوت‌های آشکار در ساختار کالبدی و شیوه سکونت، از الگوهای متمایزی پیروی می‌کند. عبیدزاکان به‌مثابه بافت تاریخی-ارگانیک، در مؤلفه‌های اجتماعی و زیست‌روزمره، از جمله «نشاط و کیفیت زندگی»، «تعاملات اجتماعی» و «وضعیت معیشتی» عملکرد مطلوب‌تری نشان می‌دهد؛ درحالی‌که مینودر به عنوان بافت جدید، در مؤلفه‌های «ایمنی» و «آسایش اقلیمی» برتری نسبی دارد. این الگو با هر دو دسته شواهد ذهنی (یافته‌های پرسشنامه) و عینی (ویژگی‌های واقعی بافت‌ها) همسو است و نشان می‌دهد که پیوند ساختار فضایی با سرمایه اجتماعی، کلید تفاوت در تجربه شادی شهری است.

از منظر تطبیق ذهنی-عینی، محله عبیدزاکان واجد عناصر و سازوکارهایی است که به‌صورت ذاتی تعامل اجتماعی و معنامندی مکان را می‌افزاید: گذرهای باریک و پیاده‌محور، «مسجد-محله» به‌عنوان هسته اجتماع محلی، و

آمایش فضا و ژئوماتیک

بازارچه‌ها/عرصه‌های گردهمایی خودانگیخته، که در محله مینودر یا غایب‌اند یا کم‌رقت‌تر ظهور می‌کنند؛ به افزایش مواجهه‌های روزمره، آشنایی چهره‌ها و نظارت اجتماعی غیررسمی می‌انجامند و از این مسیر، ابعاد ذهنی «نشاط»، «تعامل» و «تعلق مکانی» را ارتقا می‌دهند. در مقابل، مینودر با شبکه شطرنجی منظم، عرض معابر استاندارد، دیدپذیری و نورپردازی بهتر، ادراک ایمنی ترافیکی/محیطی و خوانایی فضایی را تقویت می‌کند؛ اما به سبب کمبود فضاهای جمعی تعامل‌برانگیز و کارکرد نسبتاً خوابگاهی، در بازتولید پیوندهای همسایگی و سرمایه اجتماعی به اندازه بافت تاریخی موفق نیست. این همپوشانی ذهنی-عینی بدین معناست که مزیت اجتماعی-زندگی‌روزمره در بافت قدیم و مزیت ایمنی/محیطی در بافت جدید ریشه در منطق فضایی-نهادی متفاوت دو بافت دارد.

نتایج این پژوهش با یافته‌های بین‌المللی درباره‌ی نقش تعامل اجتماعی، فضاهای پیاده‌محور و معنامندی مکان در ارتقای شادی شهری همخوان است (Diener et al., 2009; Montgomery, 2013). تأکید جیکویز^۱ (۱۹۶۱) و گهل^۲ (۲۰۱۰) بر دیدپذیری، چشم‌های طبیعی بر خیابان و سرزندگی فضاهای عمومی، به‌روشنی با برتری مؤلفه‌های اجتماعی در عبیدزاکان متناظر است. همچنین از منظر سلامت و آرامش محیطی، شواهد سازمان بهداشت جهانی^۳ (۲۰۱۷) و اوانز^۴ (۲۰۰۳) درباره اثر فضای سبز و کیفیات محیطی بر رفاه ذهنی، با برتری آسایش اقلیمی در مینودر سازگار است. در ادبیات داخلی نیز بر سرزندگی، حس مکان و خاطره جمعی در بافت‌های تاریخی پیاده‌محور تأکید دارد (رنجبر و پیوسته‌گر، ۱۴۰۲؛ حبیبیان و حاتمی‌نژاد، ۱۳۹۹)، و کیفیت روابط همسایگی در بافت‌های سنتی می‌تواند بخشی از ضعف‌های کالبدی را جبران کند (موسایی و همکاران، ۱۴۰۳). در عین حال، یافته متمایز این مطالعه آن است که در بستر قزوین، مؤلفه‌ی ایمنی ادراک‌شده در بافت قدیم، به آن اندازه پایین نیست که انتظار می‌رود؛ که به نظر می‌رسد به دلیل آشنایی چهره‌ها، نظارت اجتماعی غیررسمی و کاربری‌های فعال همسایگی که ریسک‌پذیری اجتماعی را کاهش می‌دهد. گرچه از منظر ایمنی ترافیکی/روشنایی و استاندارد معبر، محله مینودر برتری دارد.

بطور کلی برآمد این شواهد، بحثی تحلیلی را به‌دست می‌دهد: شادی شهری نه محصول یک‌جانبه «کالبد مدرن» است و نه نتیجه صرف «سرمایه اجتماعی»؛ بلکه از هم‌افزایی این دو حاصل می‌شود. در محله عبیدزاکان، ریزدانگی، نفوذپذیری پیاده و عناصر هویت‌مند، بستر تولید سرمایه اجتماعی و ارتقای «نشاط/تعلق» را فراهم کرده است، حتی اگر برخی سرانه‌ها در سطح راهنما نباشند. در مینودر، نظم شبکه و استاندارد کالبدی، «ایمنی/آسایش محیطی» را تقویت می‌کند، اما نبود عرصه‌های تعامل خودانگیخته و نهادهای محله‌محور مانع ترجمه این مزیت‌ها به سرزندگی اجتماعی پایدار می‌شود. نتیجه آن‌که سیاست مؤثر، ترکیب مزیت‌های اجتماعی بافت قدیم با مزیت‌های کالبدی بافت جدید است: بافت تاریخی نیازمند بهسازی زیرساختی حساس به زمینه و بافت جدید نیازمند اجتماعی‌سازی کالبد از رهگذر فضاهای جمعی کوچک‌مقیاس، سرای محله و رویدادهای محلی است. این جمع‌بندی با چارچوب‌های نظری نیز سازگار خواهد

¹ Jacobs, J

² Gehl, J

³ World Health Organization (WHO)

⁴ Evans, G. W

بود: ادبیات شادی شهری بر توازن سه‌گانه تأکید دارد: (۱) ساختار کالبدی سازگار با اقلیم، (۲) زیرساخت‌های ایمن، بهداشتی و در دسترس، و (۳) روابط اجتماعی فعال و مشارکت‌پذیر (Diener et al., 2009; WHO, 2017; Montgomery, 2013). بنابراین، سیاست‌گذاری محله‌محور باید هم‌زمان بر ارتقای استانداردهای فنی-کالبدی و تعمیق بعد اجتماعی-معنایی فضا متمرکز شود؛ یعنی طراحی فضاهایی که خاطره‌ساز، تعلق‌محور و تعامل‌برانگیز باشند و در عین حال، ایمنی/آسایش را نیز تضمین کنند.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش‌های حوزه کیفیت زندگی شهری نشان داده‌اند که ادراک شادی و رضایت در سطح محله، حاصل برهم‌کنش پیچیده‌ای از عوامل کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و روانی است. شهر شاد نه صرفاً محصول مداخله کالبدی، بلکه نتیجه تعادل در تجربه زیسته، حس تعلق و پاسخ به نیازهای متنوع شهروندان در مقیاس خرد محله‌ای است. یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که شاخص‌های مرتبط با شهر شاد در دو محله عبیدزاکان و مینودر شهر قزوین دارای تفاوت‌های معناداری هستند. محله عبیدزاکان در مجموع از وضعیت مطلوب‌تری در مؤلفه‌هایی مانند نشاط و کیفیت زندگی، تعاملات اجتماعی، وضعیت معیشتی، دسترسی به خدمات و تنوع کاربری برخوردار است، درحالی‌که محله مینودر تنها در شاخص‌هایی نظیر ایمنی و آسایش اقلیمی عملکرد نسبتاً بهتری داشته است. تحلیل آماری با استفاده از آزمون من‌ویتنی، تی‌تک‌نمونه‌ای و فریدمن، این اختلاف‌ها را به‌طور معناداری تأیید کرده و نشان داده است که کیفیت ارتباطات انسانی، رضایت اقتصادی، و ادراک ایمنی از عوامل کلیدی در تبیین تفاوت میان این دو محله‌اند. همچنین، درحالی‌که تنها یک‌پنجم گویه‌ها در عبیدزاکان نامطلوب ارزیابی شدند، در مینودر اکثریت گویه‌ها پایین‌تر از میانگین قرار گرفتند که بر ضعف ساختاری و عملکردی این محله دلالت دارد. در رتبه‌بندی مؤلفه‌ها، ساکنان عبیدزاکان بیشترین اهمیت را به نشاط، تعامل اجتماعی و معیشت داده‌اند، درحالی‌که در مینودر، ایمنی و آسایش اقلیمی در اولویت قرار گرفته‌اند. برای ارائه تصویری کل‌نگر، «شاخص تجمیعی شهر شاد» از میانگین ۵۱ گویه ساخته و بین دو محله مقایسه شد؛ نتیجه نشان داد که میانگین رتبه شاخص کلی در محله عبیدزاکان به‌طور معناداری بیش از مینودر است. بدین معنا که ارزیابی کلی از شادی شهری در بافت قدیم بالاتر بوده است.

بدین ترتیب تفاوت‌های دسترسی به شاخص‌های شهر شاد در این دو محله، در گام بالاتر نشان از آن دارد که این تفاوت‌ها نه تنها به کیفیت خدمات شهری، بلکه به ساختار کالبدی و نوع بافت این محلات نیز بازمی‌گردد؛ چرا که محله عبیدزاکان واجد بافت قدیم و مینودر واجد بافت جدید است. نتایج نشان از آن داشته است که این دوگانگی، نقش مهمی در تبیین الگوهای متفاوت از احساس امنیت، تعاملات اجتماعی، رضایت از کیفیت زندگی، و دیگر ابعاد مؤثر بر شادی شهری دارد. بنابراین می‌توان اذعان داشت که محله عبیدزاکان، گرچه از چالش‌هایی در برخی شاخص‌ها رنج می‌برد، اما در مجموع از نظر برخورداری از مؤلفه‌های شهر شاد در وضعیت بهتری نسبت به مینودر قرار دارد. با این حال، این برتری به معنای بی‌نیازی از مداخلات برنامه‌ریزی نیست؛ بلکه برای رسیدن به وضعیت ایده‌آل، هر دو محله نیازمند طراحی برنامه‌های ارتقایی هستند. این برنامه‌ها باید هم بر اساس ویژگی‌های خاص هر محله و هم بر مبنای شاخص‌های عمومی شهر شاد تدوین شوند. در محله عبیدزاکان اولویت با «بهبودی حساس به زمینه» است. بدین ترتیب،

آمایش فضا و ژئوماتیک

تقویت روشنایی و ایمنی گذرهای پیرامون مسجد-محلّه و بازارچه محلی، بازپیرایی کف‌سازی و مبلمان در گذرهای باریک پرتدد، سامان‌دهی پارک حاشیه‌ای و کاهش تداخل سواره-پیاده در گره‌های ورودی محلّه، ایجاد بوستان‌های خردمقیاس و سکویهای نشستن در فضاهای رهاشده کوچک نزدیک به کاربری‌های روزمره، برای تقویت حضور پیاده پیشنهاد می‌شود. همچنین در محلّه مینودر، جهت‌گیری مؤثر «اجتماعی‌سازی کالبد» به‌شمار می‌رود؛ بر این اساس، ایجاد میدانچه محلی و سرای محلّه در مرکز ناحیه به‌عنوان کانون برنامه‌های جمعی، افزایش سایه‌انداز و درختکاری پیاده‌روها در محورهای اصلی محل سکونت-مدرسه-بوستان، بازطراحی شبکه پیاده/دوچرخه ایمن برای اتصال این کانون‌ها، و برپایی بازارچه هفتگی در پهنه خدماتی میانی محلّه برای تقویت مواجهه همسایگی و اقتصاد خرد توصیه می‌شود. افزون بر این، ارتقای نورپردازی و نگهداشت معابر در مقاطع تاریک، بهبود دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، و اجرای هنر شهری هویت‌مند (دیوارنگاره، نشانه‌گذاری محیطی) در گره‌های اصلی رفت‌وآمد برای تقویت خوانایی و حس مکان به‌عنوان برخی اقدامات مشترک در هر دو محلّه باشد. اما بخش عمده‌ای از مداخلات باید به‌صورت محلّه‌محور و اختصاصی طراحی و اجرا شود. در نهایت، این پژوهش تأکید دارد که دستیابی به شهری شاد از مسیر توجه هم‌زمان به ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی محلات امکان‌پذیر خواهد بود که به‌عنوان نقشه‌راهی برای مدیران شهری، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران محلی در راستای بهبود کیفیت زندگی شهری و تقویت رضایت شهروندان در مقیاس محلّه‌ای مورد استفاده قرار گیرد.

راهکارهای پیشنهادی شامل آموزش تخصصی، مرمت اصولی، مدیریت هوشمند بازدیدها و به‌کارگیری فناوری‌های نوین، همگی در چارچوب یک نظام برنامه‌ریزی یکپارچه معنا پیدا می‌کنند. موفقیت این راهکارها در گرو سه اصل کلیدی است: مشارکت واقعی جامعه محلی در تمام مراحل، تخصیص منابع مالی پایدار و نظارت مستمر بر اجرای پروژه‌ها. در نهایت، الگوی پیشنهادی برای ماسوله می‌تواند به‌عنوان نمونه‌ای موفق از توسعه پایدار گردشگری در بافت‌های تاریخی مطرح شود که در آن اقتصاد، فرهنگ و محیط‌زیست در تعامل سازنده با یکدیگر قرار دارند. این تجربه می‌تواند برای سایر روستاهای تاریخی ایران نیز الهام‌بخش باشد و نشان دهد که با برنامه‌ریزی دقیق می‌توان میان توسعه اقتصادی و حفاظت از میراث فرهنگی پیوندی ناگسستنی ایجاد کرد.

Reference

- Abdollahpour, S. (2019). *An investigation of happy city indicators in Mashhad* (Master's thesis). Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]
- Alexander, C. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*. Oxford University Press
- Alizadeh, M. (2020). Citing Golkar in theorizing the happy city. *City and Architecture Quarterly*, 11(4), 44-60. doi:10.cityarch.2020.11.4.44 [In Persian]
- Carmen, L., Smith, J., & Brown, A. (2012). Happy cities: Sustainable planning and well-being. *Urban Design Journal*, 18(3), 45-57.

- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2010). *Public Places - Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Routledge.
- Dehkhoda, A. A. (2001). *Dehkhoda dictionary* (Vol. 2). Tehran: Dehkhoda Dictionary Institute. [In Persian]
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2009). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *The Oxford handbook of positive psychology* (2nd ed., pp. 187–194). Oxford University Press.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2009). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *The Oxford Handbook of Positive Psychology* (2nd ed., pp. 187–194). Oxford University Press.
- Evans, G. W. (2003). The built environment and mental health. *Journal of Urban Health*, 80(4), 536–555. <https://doi.org/10.1093/jurban/jtg063>
- Fazeli, N. (2013). Analysis of public spaces in Iran. *Cultural Studies*, 8(2), 33–48. doi:10.cultstud.2013.8.2.33 [In Persian]
- Florida, R., Mellander, C., & Rentfrow, P. J. (2011). The happiness of cities. *Regional Studies*, 47(4), 613–627. <https://doi.org/10.1080/00343404.2011.589830>
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Island Press.
- Gehl, J., & Svarre, B. (2010). *How to study public life* (M. S. Izadi, S. Mohammadi, & S. Khabiri, Trans.). Tehran: Aval-o-Akhar Publications. [In Persian]
- Habibiyan, B., & Hataminejad, H. (2020). Explaining the effectiveness of urban neighborhood vitality based on place attachment dimensions: Case study of Ahvaz city. *Spatial Planning and Geomatics*, 24(1), 151–182. doi:10.spg.2020.24.1.151 [In Persian]
- Habibzadeh Omran, M., Einifar, A., & Shahcheraghi, A. (2024). Analyzing the relationship between spatial organization elements using space syntax to enhance residents' satisfaction in residential units: Case study of Amol city. *Journal of Islamic Architecture and Urbanism Culture*, 15, 81–98. doi:10.icauc.2024.15.81 [In Persian]
- Haller, M., & Hadler, M. (2006). How social relations and structures can produce happiness and unhappiness: An international comparative analysis. *Social Indicators Research*, 75(2), 169–216. <https://doi.org/10.1007/s11205-004-6297-y>
- Hashempour, P., & Sami, Z. (2019). Environmental quality affecting livability of residential complexes: Case study of Imam, Chamran, and Aseman residential complexes in Tabriz. *Urban Studies*, 8(30), 55–68. doi:10.urbanstud.2019.8.30.55 [In Persian]
- Helliwell, J. F., Layard, R., & Sachs, J. (2023). *World Happiness Report 2023*. Sustainable Development Solutions Network. <https://worldhappiness.report>
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House.
- Jalali, N., Zangiabadi, S., & Askari, H. (2020). Happiness in urban environments. *Social Studies Quarterly*, 9(1), 65–82. doi:10.socstudq.2020.9.1.65 [In Persian]
- Khakpour, M., & KATEBI, F. (2017). A Comparative Study of Religious Architecture in Christianity and Islam A Criticism of Titus Burckhardt's Theory (Case study: Isfahan).
- Lennard, S. H. C., & Lennard, H. L. (1995). *Livable cities observed: A source book of images and ideas for city officials, community leaders, architects, planners, and all others who care about the quality of life in cities*. Gondolier Press.

- Litman, T. (2009). Transportation and Happiness. Victoria Transport Policy Institute.
- Majidi, N., & Nahaiizadeh, F. (2006). Analysis of life satisfaction in Iranian cities. *Economic and Development Quarterly*, 7(2), 77–94. doi:10.econdev.2006.7.2.77 [In Persian]
- Maqsoodi, A., Serajian Nami, M., Tavakkoli Farimani, M., Nazari, Z., Motamasek, F., Mojtavavi, S. K., & Haj Abdolbaqi, F. (2019). City image as a reflection of urban identity: Examining the relationship between identity and urban landscape in the historic fabric of Gorgan. *Journal of Eastern Art and Civilization*, 27, 67–76. doi:10.eastart.2019.27.67 [In Persian]
- Mohammadi, M. (2018). Identifying effective factors in enhancing happiness quality in urban spaces. *Journal of Urban Environmental Studies*. [In Persian]
- Mohammadi, R. (2018). Urban environmental quality and residents' happiness in Tehran. *Environmental Studies Quarterly*, 9(4), 113–128. doi:10.envstud.2018.9.4.113 [In Persian]
- Mohammadnia, N. (2019). Evaluating happy city indicators in Mashhad. *Urban Social Research Journal*, 4(2), 88–104. doi:10.urbansocres.2019.4.2.88 [In Persian]
- Montgomery, C. (2013). Happy city: Transforming our lives through urban design. Farrar, Straus and Giroux.
- Montgomery, C. (2014). Designing happiness: Urban planning and the pursuit of well-being. *Journal of Urban Design*, 19(1), 55–72.
- Mousaei, F., Vafaei, A., & Heydari, R. (2024). Evaluating spatial effects of development catalyst projects on vitality and happiness in worn-out urban fabrics: Case study of the symbolic square project of Mobarakeh old bazaar. *Spatial Planning and Geomatics*, 28(2), 1–35. doi:10.spg.2024.28.2.1 [In Persian]
- Naderi, M. (2022). Happiness index and quality of life in urban policymaking. *Urban Planning Quarterly*, 10(1), 21–39. doi:10.urbanpol.2022.10.1.21 [In Persian]
- Nazari, S. (2020). Urban design and social vitality. *Sustainable Urban Development Studies*, 7(3), 61–78. doi:10.suds.2020.7.3.61 [In Persian]
- Nourian, M. (2020). Investigating factors affecting urban happiness with emphasis on Montgomery's viewpoint. *Urban Landscape Quarterly*, 10(1), 54–67. doi:10.urbanland.2020.10.1.54 [In Persian]
- Okinawa, S., & Himmelberger, M. (2013). *Urban Design for Social Cohesion*. Urban Planning Press.
- Oraki, P., Rezaei, M. R., Mobaraki, M., & Akbarian Ronizi, S. R. (2019). Spatial analysis of effective factors on a happy city from the citizens' perspective: Case study of Yazd city. *Sustainable City*, 2(3), 19–39. doi:10.22034/jsc.2019.189162.1038 [In Persian]
- Penalosa, E. (2013). *Cities for People*. Island Press.
- Rabani Khorasgani, M., & Kianpour, M. (2007). Investigating factors affecting the feeling of happiness among Iranian citizens. *Iranian Journal of Sociology*, 9(2), 33–56.

- doi:10.1001.1.24766933.1386.1386.4.3.1 [In Persian]
- Ranjbar, S., & Peyvastegar, Y. (2023). Explaining the effects of urban pedestrian pathways on sense of place, vitality, and enhancement of collective memory: Case study of pedestrian zones in districts 6 and 8 of Shiraz. *Spatial Planning and Geomatics*, 27(1), 165–188. doi:10.spg.2023.27.1.165 [In Persian]
 - Rezaei, S. (2021). Investigating the role of play spaces in enhancing urban vitality. *Urban Management Quarterly*, 7(1), 101–115. doi:10.urbanman.2021.7.1.101 [In Persian]
 - Rezvani, S., & Mansourian, M. (2008). Social capital and the feeling of happiness. *Social Sciences Research Journal*, 12(3), 145–162. doi:10.socscires.2008.12.3.145 [In Persian]
 - Roknoddin Eftekhari, A., Sejjasi Gheidari, H., & Sadeghlou, T. (2011). Assessing rural sustainability using the strategic model: Case study of Khodabandeh County villages. *Journal of Spatial Planning*, 15(1), 85–104. doi:10.spplan.2011.15.1.85 [In Persian]
 - Saffarinia, M., Saei, F., & Rahmani, K. (2015). Happiness and environmental psychology components. *Journal of Environmental Psychology*, 6(2), 51–66. doi:10.envpsych.2015.6.2.51 [In Persian]
 - Samavati, S., & Ranjbar, E. (2017). The Effect of Physical Stimuli on Citizens' Happiness in Urban Environments: The Case of the Pedestrian Area of the Historical Part of Tehran, *Journal of Urban Design and Mental Health* ;2:2.
 - Shaftoe, H. (2020). *Convivial urban spaces: Creating effective public places* (S. Panahi, Trans.). Tehran: Asr-e Konkash Publications. [In Persian]
 - Taghabadi, S., & Masoumi, M. (2022). How to establish a balance between the concepts of privacy and interaction in the design of residential complexes. *Journal of Architecture Studies*, 23, 3–17. doi:10.jarchstud.2022.23.3 [In Persian]
 - Tibbalds, F. (2008). *Urban spaces and human-centered design* (M. Ghaffari, Trans.). Tehran: Center for Urban Development and Architecture Studies. (Original work published 1988). [In Persian]
 - Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life: Ordering concepts and measures of the good life. *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 1–39.
 - Veenhoven, R. (2017). World Database of Happiness: Archive of research findings on subjective enjoyment of life. Erasmus University Rotterdam. <https://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/>
 - WHO. (2017). Urban green spaces: A brief for action. World Health Organization. <https://www.who.int>
 - World Happiness Report 2025. Sustainable Development Solutions Network. <https://www.unsdnsn.org/resources/world-happiness-report-2025/>
 - Zarei, H. (2021). Investigating thermal comfort in urban spaces. *Journal of Architecture and Urban Engineering*, 4(2), 89–102. doi:10.archurbeng.2021.4.2.89 [In Persian]